

Nieuwe methoden

Maatschappij & Politiek

vakblad voor maatschappijleer

L'enfer des tranchées

En 1914, la bataille de la Marne permet de sauver l'Alsace allemande. Aucun des deux camps ne parvient à prendre l'avantage et le front se stabilise. Les armées se terront dans des fortifications et creusent progressivement les tranchées.

Bataille de Verdun

Durant six mois, les soldats vivent un enfer sur la cote 304 du Mort-Homme. L'attaque allemande est repoussée, mais à quel prix... 500 000 à 700 000 Français et Allemands y sont morts.

L'enfer des tranchées

...souffrir les positions ennemies, dans les tranchées
qui souffrent, les officiers se succèdent et conduisent
à l'effroyable carnage à Verdun, au chemin
des Dames, dans la vallée de l'Aisne...

...gagner sur
des forte-
resses?
...shatta a

I N H O U D

- 4** Inleiding Nieuwe methoden
-
- 5** Kennis is macht
Interview met Actua.ml-auteur Huub Francort
-
- 8** Ruime voorraad pasklare kennis
Recensie Actua.ml
-
- 10** Geen thema's maar grondsystemen
Interview met Civitas-auteur Arjan Dijkstra
-
- 13** Oude wijn in nieuwe zakken
Recensie Civitas
-
- 15** Oplossing van maatschappelijke problemen
Interview met Delphi-auteur Jan de Kievit
-
- 19** Orakeltaal leren begrijpen
Recensie Delphi
-
- 21** Standpuntbepaling: daar gaat het om
Interview met Impuls-auteur Paul Simons
-
- 24** Veel discussie
Recensie Impuls
-
- 26** Jongeren leren keuzen maken
Interview met Thema's-auteurs Marijke Linthorst, Bas Schuijt en Theo Schuurman
-
- 30** Anders, maar zichzelf gebleven
Recensie Thema's Maatschappijleer
-
- 32** Methodenoverzicht
-

R U B R I E K E N

- 3** Geknipt & geschoren
-
- 27** Profiel
-
- 29** Grom
-
- 34** NVLM
-
- 35** Signalementen
-

Redactioneel

Eigenlijk had Lieke Meijs dit redactioneel behoren te schrijven, want zij heeft voor deze *Maatschappij & Politiek* de hoofdredactionele taken op zich genomen. Dit nummer is vrijwel geheel gewijd aan de nieuwe methoden voor havo en vwo voor het nieuwe, verplichte maatschappijleerprogramma dat in 2007 van kracht wordt. *Maatschappij & Politiek* is niet roomser dan de paus, maar we wilden niet de verdenking van belangenverstrengeling op ons laden, vandaar.

Vmbo-docenten zullen met enige afgunst naar dit nummer kijken: een mooi, systematisch overzicht van nieuwe methoden, met recensies, interviews met auteurs en een puntsgewijs, vergelijkend overzicht, waarom deed hun vakblad dat niet ook met nieuwe vmbo-methoden? Dat hadden we graag gewild. Helaas liepen en lopen de verschijningsdata van nieuwe vmbo-methoden zover in tijd uiteen, dat een dergelijke aanpak voor de ene methode mosterd na de maaltijd zou zijn geweest en voor een andere een beoordeling van weinig meer dan een halffabriek.

Met gepaste trots kan ik melden dat de internetpagina van *Maatschappij & Politiek* (<http://maatschappijenpolitiek.nl/>) in de lucht is. Fraai, duidelijk en behulpzaam bij het zoeken naar eerder gepubliceerde artikelen en lesmateriaal. We denken nu na over verdere aan- en inkleding van deze internetpagina, maar zouden ook erg blij zijn met suggesties van uw kant. Breng een virtueel bezoek en doe, als u die heeft, uw suggestie! Overigens komt de pagina ook een beetje tegemoet aan die jaloerse vmbo-docenten van daarnet. In het archief valt namelijk gemakkelijk na te gaan in welke nummers van *Maatschappij & Politiek* besprekingen van nieuwe vmbo-methoden voor Maatschappijleer waren opgenomen.

Hans van der Heijde

Tussenjaar voor aspirant-studenten

Er moet een tussenjaar komen waarin aspirant-studenten fatsoenlijk leren lezen en schrijven voor ze gaan studeren. Doekle Terpstra, voorzitter van de organisatie van hogescholen HBO-raad, kwam met dit voorstel. Hij reageerde daarmee op een taaltoets die op de pabo's is gehouden. Daarvoor zakte 68 procent. Het is volgens Terpstra een illusie te veronderstellen dat andere hbo-eerstejaars het beter zouden doen. Om een beeld te krijgen van de zwakke punten van de eerstejaars, doen de hogescholen in september een breed onderzoek onder alle eerstejaars. Hoe een tussenjaar, dat niet verplicht wordt, er moet uitzien, wil hij samen met het onderwijsveld en de minister nader uitwerken. Minister van Onderwijs Maria van der Hoeven reageerde terughoudend: 'Het probleem moet bij de bron aangepakt. We moeten het basis- en voortgezet onderwijs op niveau brengen'. Voorzitter Sjoerd Slagter van de VO-Raad, de organisatie van het voortgezet onderwijs, vindt een tussenjaar 'volstrekt overbodig (...). We moesten de afgelopen jaren veel aandacht besteden aan tekstbegrip en leesvaardigheid. Maar als de prioriteit verschuift (spelling en grammatic) dan kan dat heel snel worden geregeld.'

Terpstra neemt het de politiek kwalijk dat die geen maatregelen heeft getroffen om het kennistekort bij scholieren op te heffen. (Bron: de Volkskrant, 17 januari 2007)

Flex-examen

Dertien middelbare scholen nemen deel aan proef met flex-examen: 393 scholieren van dertien vwo-, havo-, en vmbo-scholen in Nederland doen vanaf dit jaar mee aan het pilotproject Meerdere Examenmomenten, dat op initiatief van de gezamenlijke middelbare scholen, de VO-raad, flexibele eindexamens uitproberen. In bijna alle vakken kan nu al examen worden gedaan, al bepaalt de school welke vakken worden ingeroosterd.

(Bron: de Volkskrant, 16 januari 2007)

Scholen doen het goed

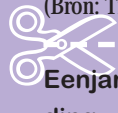
De meeste rapporten over het onderwijs geven de Nederlandse scholen een dikke voldoende. 'Het onderwijs in Nederland is van behoorlijke kwaliteit', luidt ook de kop van de eerste paragraaf van een rapport van de Onderwijsraad van december 2006. Daarin werd het reken- en taalonderwijs gehekelde, maar het algehele niveau geprezen: 'De kwaliteit van de scholen in het voortgezet onderwijs is in de afgelopen twee schooljaren op hetzelfde hoge niveau gebleven.'

Dit komt ook overeen met de uitkomsten van internationale vergelijkingsstudies, die leiden tot de conclusie dat het Nederlandse onderwijs in vergelijking met andere westerse landen qua leeropbrengsten positief scoort. Critici bagatelliseren de resultaten. Zij zeggen dat de vraagstelling in deze internationale onderzoeken ook wel erg in lijn ligt met de Nederlandse manier van lesgeven.

De zorgen over Wiskunde, Rekenen en Taal zijn echter wel terecht. Bij de overige vakken is er geen aanleiding om aan te nemen dat het kennisniveau is gedaald, zegt zowel de Onderwijsraad als de CEVO, de commissie die de centrale examens maakt. De CEVO constateert dat het niveau van de centrale examens al jaren ongeveer gelijk is. Er worden ook niet op eens meer vaardigheidsvragen gesteld dan kennisvragen, iets wat mensen vrezen nu de aandacht in het onderwijs meer en meer wordt verlegd naar de beheersing

van vaardigheden.

(Bron: Trouw, 8 januari 2007)

Eenjarige lerarenopleiding

De eenjarige kopopleiding, een opleiding die van een gewone bachelor in een jaar een bevoegde leraar maakt, is een van de troeven van de hogescholen in de strijd tegen het toenemende lerarentekort. Dit jaar is de opleiding voor het eerst het experimentele stadium ontstegen, en de komende jaren zal de belangstelling ervoor alleen maar toenemen.

Minister van Onderwijs Maria van der Hoeven staat er vierkant achter. Zij heeft zelfs besloten dat studenten van de kopopleiding recht hebben op een jaar extra studiebeurs. De komende vijf jaar gaat rond 20 procent van het lerarenkorps in het voortgezet onderwijs met pensioen, terwijl het aantal afgestudeerden van de lerarenopleidingen structureel is gedaald. Er dreigt niet alleen een groot lerarentekort (dat kan oplopen tot 10 procent in 2015, aldus het Ministerie van Onderwijs), ook het opleidingsniveau van leraren baart zorgen. Van de huidige leraren ouder dan 55 heeft 42 procent een universitaire graad (dan wel een mo-b-opleiding), van de docenten onder de 35 jaar is dat een kwart. Met de verwachte pensioengolf, zal dus ook het gemiddelde opleidingsniveau dalen. De HBO-raad, de brancheorganisatie van hogescholen, presenteert de kopopleiding dan ook als een kwaliteitsimpuls.

De omvang van het lerarenkorps wordt ook bedreigd doordat tweederde van de jonge leraren (onder 35) plannen beraamt om elders te gaan solliciteren, zo bleek half december uit een onderzoek van onderwijsbond AOb.

(Bron: de Volkskrant, 20 december 2006)

Kennismaking met nieuwe maatschappijleermethoden

In het nieuwe schooljaar 2007-2008 wordt voor alle leerlingen op de havo en het vwo het nieuwe examenprogramma Maatschappijleer van kracht. Voor de redactie van *Maatschappij & Politiek* was dit aanleiding om een themanummer te wijden aan de nieuwe methoden voor havo en vwo, die de verschillende uitgeverijen in 2007 op de markt brengen. Alle uitgeverijen, die eerder methoden voor Maatschappijleer uitgaven, zijn door de redactie benaderd met de vraag of zij voor 2007 met een nieuwe editie

INLEIDING

zouden komen. Van vijf uitgeverijen ontvingen we een positieve reactie, die komen in dit nummer dan ook uitgebreid aan het woord. De uitgevers Nijgh Versluys en Malmberg antwoordden dat ze geen nieuwe methode zullen uitbrengen.

De redactie heeft de diverse auteurs van de methoden geïnterviewd. De gesprekken werpen licht op de ideeën die zij hanteren bij het schrijven van de nieuwe leerboeken en op hun interpretatie van het examenprogramma. Dat programma is beknopt en bedoeld voor een belasting van 120 studielasturen. Veel auteurs bieden in hun methoden veel meer kennis, begrippen en opdrachten dan strikt noodzakelijk is. Zij verantwoorden dit met de opmerking dat zij aanvullende kennis noodzakelijk achten en dat zij soms extra thema's hebben toegevoegd omdat zij die in het examenprogramma missen. Ook willen ze de docenten de mogelijkheid geven om op basis van eigen voorkeur uit het ruime aanbod te selecteren.

Tevens werd iedere uitgever gevraagd een representatieve pagina uit hun nieuwe methode beschikbaar te stellen. Deze is afgedrukt om onze lezers een eerste indruk te geven.

De nieuwe boeken zijn nog niet allemaal af. Dit maakte dat de verschillende redacteuren nog maar over beperkt materiaal konden beschikken om hun recensie op te baseren. Het gaat in deze fase vooral om een eerste indruk die de redactie van het materiaal kreeg. Als straks de gedrukte *full colour*-methoden klaar zijn is het aan de docenten om hun definitieve eindoordeel te vellen.

Op pagina 32 treft u een puntsgewijs overzicht van gegevens over de vijf nieuwe methoden aan. Wij hopen dat de interviews, het voorbeeldmateriaal, de recensies en het overzicht van gegevens u kunnen helpen bij het maken van een verantwoorde keuze, en wensen u bij die keuze veel wijsheid toe.

Lieke Meijs

Interview met Actua.ml-auteur Huub Francort

Kennis is macht

LIEKE MEIJS

Uitgeverij Actua had tot nu toe geen Maatschappijleer 1-methode voor havo/vwo, maar wel themakaternen voor het centraal examenvak Maatschappijleer en voor Maatschappijleer 1 voor vmbo. Auteur van de methode *Actua.ml* Huub Francort licht in een [interview](#) met *Maatschappij & Politiek* toe waarom hij een methode ging schrijven.

Lieke Meijs: Wat drijft een docent Maatschappijleer om naast een volledige baan ook nog een nieuwe methode voor Maatschappijleer te schrijven? Zijn de bestaande methoden zo slecht?

Huub Francort: 'Ik ben na mijn studie Geschiedenis aan de universiteit van Nijmegen in 1985 geschiedenisleraar geworden en een half jaar later gaf ik ook Maatschappijleer. De eerstegraadsopleiding, destijds een cursus van één jaar, volgde ik in Nijmegen. In 1993 gaf ik naast Maatschappijleer ook Verzorging op mijn school, het Sint-Maartenscollege te Maastricht. De methode die de school voor het vak Verzorging gebruikte viel erg tegen. Er werd niet gedifferentieerd in de lesstof: alle leerlingen van vmbo tot vwo kregen hetzelfde aangeboden. Ik schreef toen mee aan een methode voor het vak Verzorging die bij Van Walraven/Nijgh/Versluys werd uitgegeven. Later, als voltijddocent Maatschap-

pijleer, gebruikte ik de methode *Luijsterburg* voor de examengroep. Ook toen liep ik weer tegen de beperkingen van deze methode aan. Er veranderde het nodige aan de eindtermen, maar de uitgever kwam niet met een nieuwe druk van het boek. Dat bracht mij tot het besluit om, bij uitgeverij Actua - waarmee ik al contact had - een eigen methode te schrijven.

Het grote voordeel van een eigen methode is dat je een opbouw kunt kiezen die jij zelf vanuit je lespraktijk het meest logisch vindt. Toen ik de methode voor Maatschappijleer 2 had geschreven, was het bijna vanzelfsprekend om ook een methode voor Maatschappijleer 1 te schrijven: je kunt dezelfde definities hanteren en de methoden op elkaar laten aansluiten. Het kost wel erg veel tijd - je kunt rustig van tropenjaren spreken - maar je hoeft daarna nauwelijks meer lessen voor te bereiden.'

Vanuit welke filosofie heeft u deze methode geschreven?

'Mijn vertrekpunt is dat ook het verplichte vak Maatschappijleer leerlingen een gedegen basiskennis moet bijbrengen. Ik ben het altijd roerend eens met de PvdA-uitspraak "kennis is macht". Leerlingen moeten eerst het nodige weten voordat ze zaken kunnen doorzien of er een mening over kunnen geven. Daarnaast moet het vak ook proberen de belangstelling van de leerlingen voor de maatschappij op te wekken. Ze moeten door het vak betrokken raken bij zaken die in de samenleving spelen. De docent speelt daarbij een belangrijke rol. In onze methode probeer ik voor de leerlingen helder in overzichtelijke tekstblokjes weer te geven *wat ze moeten kennen*. Ik merk in de les dat leerlingen dat prettig vinden. Ze weten dan ook wat ze wel en niet voor een proefwerk moeten bestuderen. Verder moeten de teksten duidelijk zijn en moeten ze worden samengevat; immers het gaat hier om Maatschappijleer en niet om het vak Nederlands.

Op onze school is in het kader van een profielwerkstuk door twee leerlingen een groot onderzoek ingesteld naar de waardering van leerlingen voor de op onze school gebruikte methoden. De methode *Actua.ml* werd door leerlingen als beste methode beoordeeld.'

Voor welke thema's koos u op basis van de vier domeinen uit het examenprogramma dat in 2007 ingaat?

'De vier domeinen: Rechtsstaat, Parlementaire Democratie, Verzorgingsstaat en Pluriforme Samenleving spraken mij zeer aan. Die vormen dan ook de vier domeinen van het nieuwe boek, waarbij elk domein in

een aantal hoofdstukken wordt onderverdeeld. Ik start met Pluriforme Samenleving, dat heeft de belangstelling van de leerlingen; het is erg aantrekkelijk om meteen al Parlementaire Democratie aan bod te laten komen. Als rode draad door deze domeinen loopt het begrip *burgerschap*. Leerlingen krijgen juist als burger later met deze domeinen te maken. Ik heb er niet voor gekozen om steeds heel expliciet *rechten en plichten* aan bod te laten komen, maar dat komt in bepaalde hoofdstukken wel steeds terug.'

Hoe leren leerlingen door deze methode de benaderingswijze van het vak en de nieuwe, daaraan gekoppelde begrippen ongelijkheid en sociale cohesie?

'Bij alle problemen die in de teksten en opdrachten aan de orde komen staan de vragen centraal rondom: belangen, belangentegenstellingen, machtsmiddelen, massamedia, Europese Unie en de betrokkenheid van mensen. De begrippen *ongelijkheid* en *sociale cohesie* komen heel expliciet terug bij het domein Pluriforme Samenleving en verder in de opdrachten bij andere domeinen. Het was moeilijk om *sociale cohesie* bij Parlementaire Democratie een plaats te geven.'

Waarin zit het verschil tussen de havo- en vwo-leerling, die beiden van deze lesmethode gebruik kunnen maken?

'Vwo-leerlingen kunnen zich de stof veel sneller eigen maken; zij verwerken meer stof in dezelfde lestijd. De vwo-stof heeft een andere kleur in de tekst en de vwo-opdrachten zijn van een asterisk voorzien; deze stof is moeilijker en ook abstracter. Voor de

hele methode geldt dat de docent kan selecteren wat hij belangrijk vindt om te behandelen. Er zijn op mijn school nogal wat leerlingen die na de havo naar het vwo overstappen en dan Maatschappijwetenschappen (Maatschappijleer 2) kiezen. Politieke Besluitvorming krijgen ze dan pas weer opnieuw in vwo-6 en ik herhaal dan eerst heel kort wat ze bij Maatschappijleer 1 hebben gehad.'

Ik las dat u niet zo'n fan van het Studiehuis bent. Is uw methode geschikt om leerlingen er zelfstandig mee te laten werken?

'Ik vind de randvoorwaarden om een Studiehuis in te kunnen voeren, veel te gering. Er was geen budget voor, de docenten werden niet op hun andere rol in het Studiehuis voorbereid en ik verzet me tegen de voorstelling dat leerlingen alles zelf zouden kunnen. Ik schrijf in onze methode echter niet voor hoe docenten moeten lesgeven, dat maken ze zelf wel uit. Ik werk zelf met studiewijzers, aan de hand waarvan leerlingen zelfstandig kunnen werken. Ze kunnen best vijf of zes hoofdstukken vooruit werken. In de les bespreek ik kwesties met mijn leerlingen. Ik daag ze uit, kies voor bepaalde standpunten en dwing ze tot nadenken.'

Welke vaardigheden maken de leerlingen zich door deze methode eigen?

'Via de elektronische leeromgeving (ELO bij *Actua.ml*) krijgen leerlingen veel opdrachten voorgeschoteld: ze werken op internet, analyseren cases, voeren rollenspellen uit en bezoeken de rechtbank. In de praktische opdrachten en de internetopdrachten worden ook andere zaken beoordeeld. Bij mij op school was er lange tijd geen ideale situatie als het gaat

om de inzet van computers in de les. Je moet het computerlokaal reserveren en dat lukt niet altijd. Nu wordt mijn school een digitale school en krijgen leerlingen een laptop. Dat maakt de zaak stukken eenvoudiger. Extra voordeel van het gebruik van de elektronische leeromgeving is dat leerlingen ook thuis of zelfstandig in een werkruimte op school kunnen werken. Een echte studiehuisgedachte! Ook voor docenten biedt het werken op de computer veel voordelen: docenten kunnen per vraag zien hoeveel leerlingen een onvoldoende hebben. In staafdiagrammen kan de docent alle resultaten op zijn scherm weergeven. Het nakijkwerk wordt hiermee ook minder.'

9.4 De socialisten en hun kijk op de verzorgingsstaat

De socialisten vinden dat de verzorgingsstaat een belangrijke verworvenheid is. In tegenstelling tot de liberalen en confessionelen geloven de PvdA en de SP veel meer in de sturende mogelijkheden van de overheid. De PvdA gelooft in een redelijke mate van 'maakbaarheid' van de samenleving. Voor hen staat een aantal kernwaarden van de verzorgingsstaat vast:

- een adequaat en 'fatsoenlijk' stelsel van sociale zekerheid: mensen die niet kunnen werken hebben recht op een fatsoenlijk bestaan. Een verdere aantasting van het sociale voorzieningenstelsel zoals het kabinet Balkenende II doorvoerde, vindt de partij dan ook onverstandig. 'De verzorgingsstaat brokkelde zo af'. Om de AOW betaalbaar te houden wil men vanaf 2011 de rijkere mensen die na 1946 geboren zijn mee laten betalen ('bejaardenbelasting');
- bestrijding van armoede: de PvdA wil de inkomensverschillen verkleinen. Ze zijn te groot. Als we de mensen die de 'sterkste schouders' hebben ook daadwerkelijk de 'zwaarste lasten' laten betalen, kan op die manier de sociaal zwakkere mens ondersteund worden. Anders ontstaat er een tweedeling in de maatschappij. Volgens de SP is daar al sprake van. Mensen die werken moeten solidair zijn met mensen die niet werken;
- voorkomen van een kloof tussen werkenden en niet-werkenden. Het mag niet zo zijn dat de mensen die niet werken er steeds meer op achteruitgaan in verhouding tot de mensen die wel werken.

De PvdA stelt daarom een aantal maatregelen voor:

- er is een actief overheidsbeleid nodig om ervoor te zorgen dat de economische groei wordt gestimuleerd. Hierdoor zal de sociale ongelijkheid in de samenleving kunnen worden tegengegaan;

De PvdA vindt het gratis verstrekken van warme maaltijden een bewijs van de toenemende sociale ongelijkheid in de samenleving.

- de PvdA wil dat *als het minimumloon stijgt de uitkeringen mee stijgen*. We noemen dit de zogenaamde **koppeling**;
- de overheid dient een actief beleid te voeren om de groepen die de zwakste positie hebben op de arbeidsmarkt te helpen: allochtonen, vrouwen, mensen

met een lage opleiding;

- meer inspraak voor werknemers op de arbeidsplek, de zogenaamde democratisering;
- streven naar behoud van de verzorgingsstaat door structuurveranderingen in plaats van verlaging van uitkeringen.

Het ontstaan van minimaisupermarkten in 2005 onder het kabinet Balkenende II, zoals hier in Rotterdam, is voor de SP een schrijnend bewijs dat er een tweedeling in de maatschappij is ontstaan.

De andere socialistische partij, de SP, is van mening dat de staat een heleboel zaken voor de mensen kan en moet regelen. Deze partij is van opvatting dat de verzorgingsstaat veel te ver is uitgekleeft en dat er sprake is van een tweedeling in de maatschappij. Er zijn bezitters (have's) en zij die niks bezitten (have-nots). De partij stelt een substantiële herverdeling van salarissen voor. De hogere inkomens zullen veel meer moeten gaan inleveren, waardoor de mensen aan de onderkant met dit geld gesteund kunnen worden. Zo stelt men dan ook voor de sociale uitkeringen flink te verhogen.

Wat moet ik kennen?

Begrippen

- 1 Wat is koppeling?

Parate-kennisvragen

- 2 Hoe kijkt de PvdA tegen de verzorgingsstaat aan?
- 3 Welke drie kernwaarden hanteert de PvdA bij de handhaving van de verzorgingsstaat? Licht ze kort toe.
- 4 Welke vijf maatregelen stelt de PvdA voor ten aanzien van de verzorgingsstaat?
- 5 Hoe kijkt de SP tegen de verzorgingsstaat aan?
- 6 Hoe wil zij de tweedeling in de samenleving laten verdwijnen?
- 7 Welke partijen willen in zijn algemeenheid de verzorgingsstaat zoveel mogelijk handhaven?
- 8 Welke partijen willen de verzorgingsstaat zoveel mogelijk reorganiseren?

Ik herken veel stof uit het oude examenprogramma in deze nieuwe methode. Waarom heeft u hiervoor gekozen?

'Op mijn programma staan enkele gastlessen door een hoogleraar Politologie. Ook hij merkte op dat veel van zijn studenten op meerdere ter-

Ruime voorraad pasklare kennis

LIEKE MEIJS

reinen basale kennis missen. Het vak Maatschappijleer moet daar onder andere voor zorgen en dus zit er een stevige hoeveelheid kennis in mijn methode - meer dan de eindtermen voorschrijven. Het lijkt veel, zo'n methode met driehonderd pagina's, maar dat is dan wel het theorie- en opdrachtenboek in één. Het is een leer/werkboek en docenten kunnen dankzij de modulaire opbouw dus ook delen overslaan.'

Hoe sluit het dit leer/werkboek aan op de boeken voor Maatschappijwetenschappen?

'Het meest ideale is dat leerlingen eerst een half jaar Maatschappijleer 1 krijgen en pas daarna met Maatschappijwetenschappen (Maatschappijleer 2) starten. Bij mij op school is dat op de havo het geval. Ik herhaal dan kort de stof van Maatschappijleer 1 en ga er verder op door. Op het vwo hebben de leerlingen tegelijkertijd Maatschappijleer 1 en Maatschappijwetenschappen, dat vergt een goede afstemming. Ik denk hierbij vooral aan diverse aspecten van het eindexamenthema Politieke Besluitvorming en het thema Criminaliteit en Rechtsstaat. *Actua.ml* is concentrisch opgebouwd. De aansluiting tussen Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen is naadloos.

De examengroepen zijn veel beter gemotiveerd. Het zijn vaak kleinere groepen. Voor Maatschappijleer 2 haalde bij mij nog nooit iemand een onvoldoende op het centraal schriftelijk eindexamen, wel voor de school-examens. Daar komt nog bij dat het vak Maatschappijleer op mijn school een populair examenvak is (momenteel volgen 46 leerlingen op vwo-5 en 48 op havo-4 het vak).' ■

Bij het verschijnen van deze *Maatschappij & Politiek* zijn nog niet alle methoden volledig afgerond. Zo waren van *Actua.ml* nog slechts enkele hoofdstukken uit het domein Pluriforme Samenleving beschikbaar. In deze recensie geeft Lieke Meijs dan ook een eerste voorzichtige indruk van deze methode.

De inhoudsopgave van de methode *Actua.ml* verradt dat het hier om een stevige, uitgebreide kennismethode gaat. De vier domeinen (Pluriforme Samenleving, Verzorgingsstaat, Parlementaire Democratie en Rechtsstaat) zijn in negentien hoofdstukken onderverdeeld. Een korte rekensom laat zien dat een hoofdstuk in ongeveer vijf studielasturen moet worden behandeld. Huub Francort, de auteur van deze methode, geeft aan dat de docent een keuze uit het aanbod moet maken, maar dat is ingewikkeld. Veel zaken die aan de orde komen zijn relevant, hooguit herken je de achtergrond van de auteur door de uitgebreide geschiedschrijving die bij de domeinen Pluriforme Samenleving en Verzorgingsstaat aan bod komt.

Pluriform is multicultureel

Het domein Pluriforme Samenleving is in het voorbeeldmateriaal van deze

methode identiek aan het thema *Multiculturele samenleving*. In de omschrijving van het begrip *pluriforme samenleving* staat dat 'in Nederland meestal het begrip multiculturele samenleving wordt gebruikt om de pluriformiteit aan te geven'. Dat is jammer en perkt het domein Pluriforme Samenleving in, hetgeen niet de bedoeling van het examenprogramma was. Nadrukkelijk staat daarin dat de pluriforme samenleving aan de hand van samenlevingskenmerken in politiek, cultuur en economie moet worden beschreven en dat moet worden ingegaan op de factoren die invloed uitoefenen op de samenleving en op de grondrechten die bij de pluriforme samenleving horen. Dat is veel meer een sociologische benadering dan de traditionele invulling van het thema *Multiculturele samenleving*, die veelal vanuit een geografische benadering werkt

(het verklaren van de komst van de allochtonen naar Nederland door middel van *push*- en *pull*-factoren). Mogelijk geldt deze kritiek ook voor andere methoden.

Geen zelfontdekkend leren

De basis van rechten en plichten bij de diverse domeinen komen alleen indirect aan bod. Dat maakt dat burgerschapsvorming als doel niet onmiddellijk herkenbaar is. De auteur meldt dat dit in veel opdrachten terugkomt. De methode levert een grote hoeveelheid kennis aan, immers, zo beargumenteert Francort, 'kennis is macht'. Daarbij moet wel worden gezegd dat de auteur voor de leerlingen alle kennis al heeft gestructureerd en samengevat en de te leren definitie cursief heeft weergegeven. Alle kennis wordt pasklaar gepresenteerd. Dat heeft voordelen als de docent leerlingen in korte tijd veel feiten wil laten leren. Heeft deze een ander doel met zijn les - bijvoorbeeld dat leerlingen zelfstandig feiten moeten kunnen opsporen - dan zijn ook andere opdrachten nodig. *Actua.ml* laat leerlingen leren wat het CBS en SCP zijn en reikt ze de relevante gegevens aan, maar daagt leerlingen niet uit die zelf op de internetpagina's van de betreffende organisaties op te zoeken. Dat kost natuurlijk meer tijd dan ze dat voorzeggen, maar leidt er wel toe dat leerlingen zelfstandig andere gegevens kunnen opzoeken die ze later in een ander verband dan de maatschappijleerles nodig kunnen hebben.

Parate kennis

Elk hoofdstuk start met teksten die rond de te leren kennis zijn opgebouwd: alle begrippen zijn in blauw afgedrukt en de definities zijn cursief

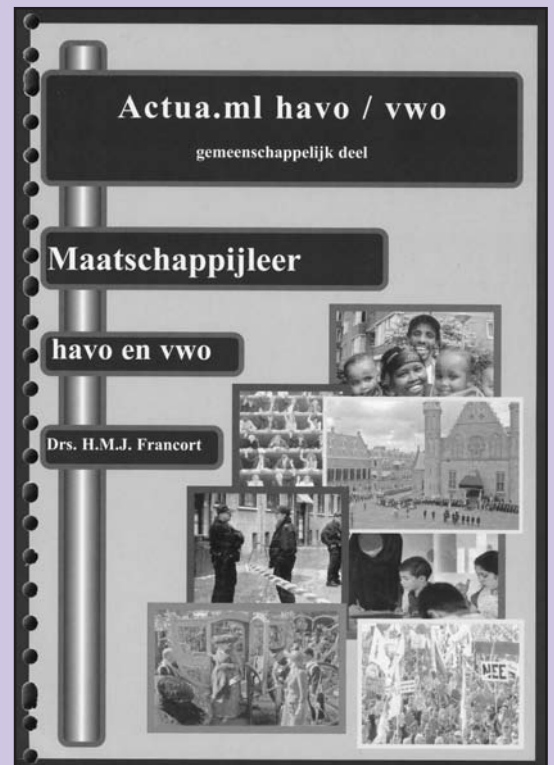
weergegeven. De hoofdstukken worden afgesloten met de vraag 'Wat moet ik kennen' en met begrippen en parate-kennis-vragen. Dan volgen de opdrachten, die bestaan uit vragen, ruimte voor antwoorden, krantenartikelen en cartoons met vragen. Voor vwo-leerlingen zijn extra teksten opgenomen. Ook moeten ze meer begrippen kennen.

Het is niet altijd duidelijk waarom iets alleen vwo-stof is. Het begrip vergrijzing staat alleen bij de vwo-begrippen, maar de vrees bestaat dat ook havo-leerlingen daar later mee te maken krijgen. De differentiatie tussen havo en vwo blijft wat mager, zo is de voorlopige eerste indruk.

De studiewijzer bij dit domein laat zien dat in zestien lessen het hele domein wordt besproken en behandeld. Van die zestien lessen worden er twaalf lessen aan de kennis van de hoofdstukken (met huiswerk in de vorm van het leren van twee paragrafen en het maken van opdrachten) besteed en hebben vier lessen betrekking op het maken van praktische opdrachten en/of internetopdrachten.

De opdrachten leren leerlingen vooral vaardigheden op het terrein van informatieanalyse, omdat ze veel antwoorden op vragen moeten zoeken in artikelen die bij de opdrachten staan. Een enkele keer moet ook over stellingen een mening worden gegeven.

De auteur heeft gigantisch veel werk gestoken in het schrijven van deze degelijke methode. Voor docenten zal het vooral zaak worden eerst te verhelderen welke doelen zij bij Maatschappijleer in het gemeenschappelijke deel voorrang willen geven. Komen deze overeen met de doelen die Francort zich in zijn lessen stelt, dan zal de keuze voor een methode niet moeilijk zijn. ■

Geen thema's maar grond- systemen

RADBOUD BURGSMMA

Huib Philippens heeft al twee maatschappijleerboeken op zijn naam staan, *Dossier* en *Poema*, en komt nu met zijn derde: *Civitas*. In een [interview](#) met *Maatschappij & Politiek* spreekt co-auteur Arjan Dijkstra over die nieuwste methode.

Radboud Burgsma: Welke structuur heeft de methode?

Arjan Dijkstra: 'Civitas heeft een ruggengraat aan begrippen, een apparaat dat in vele jaren is opgebouwd en verbeterd en zijn werking heeft bezeugd. *Civitas* is een samenhangend boek, waarin leerlingen niet van het ene naar het andere thema springen, maar waarin ze leren de werkelijkheid systematisch en grondig te begrijpen. Na een jaar Maatschappijleer zullen ze niet alleen de wereld om hen heen beter begrijpen, maar gaan ze dat ook enthousiast doen. De methode kent daarom twee delen; het deel van de vier domeinen (in *Civitas* de *systemen* genoemd), maar - en dat is uniek - ook een opbouwdeel, waarin de leerlingen de instrumenten leren beheersen om die domeinen snel en efficiënt te doorgronden. Daarnaast kent *Civitas* ook een *bood-*

schap: de burger moet zich in de politieke en maatschappelijke omgeving verdiepen, en hoort daarin ook zijn verantwoordelijkheden te kennen.'

Wat zijn de motieven in de keuze van thema's?

'Het woord *thema's* is hier verkeerd gekozen. Het suggereert dat we nog in de hapsnapaanpak van het vak zouden zitten. Het woord *domeinen* maakt duidelijk dat de vier grondsystemen, die in elke samenleving zijn terug te vinden, aan de orde komen. Er was onder de oude thema-aanpak geen ruggengraat te ontdekken; wel stukjes stof, maar die dreven als eilandjes in een lege zee. In deze methode worden daartussen bruggen gebouwd, met verkeersaderbruggen en kleine bruggetjes. De stof wordt naar betekenis onderverdeeld, zodat de leerling de hoofdroute leert ken-

nen. Als er bij *Civitas* van thema's sprake is, komen die na het basale leren aan de orde. Het hoofdthema is het sociale probleem dat iedere leerling apart kiest voor zijn praktische opdracht die als een rode draad door zijn curriculum kan lopen. Dat *thema* - als je de term daarvoor zou willen gebruiken - krijgt vorm doordat de leerling actuele informatie bij elkaar sprokkelt, die informatie op kwaliteit selecteert, en vervolgens met het door *Civitas* aangereikte instrumentarium analyseert.'

Hoe is de benaderingswijze in de methode neergezet?

'De benaderingswijze in deze methode bestaat uit elementen die logisch zijn gerangschikt. Bij de vragen die leerlingen toepassen om een sociaal probleem in beeld te krijgen, kunnen de leerlingen het *Civitas*-begrippenkader gebruiken. Deze begrippen staan niet los van elkaar, ze bestaan uit *boemen met vertakkingen*: er zijn basisbegrippen en daaraan zijn nevenschikkende begrippen als *vertakkingen* gehecht. Door die boven- en nevenschikkende begrippen kan een leerling analyseren, want daardoor is duidelijk dat onder een begrip van een hoger niveau zich *lagere* begrippen bevinden. Via de diverse vertakkingen kan een leerling doorredeneren, waarbij hij overeenkomsten en verschillen kan benoemen. Een voorbeeld: het kernbegrip is *waarden*. Met behulp van mensbeelden worden waarden geordend. Bij elkaar horen de waarden zijn de fundamenteën van ideologieën. Die worden naast elkaar gezet, waardoor een leerling gemakkelijk overeenkomsten en verschillen tussen ideologieën kan doorzien. De begrippen zijn ook logisch geformuleerd. Het verschil tussen een

ideologie en een stroming wordt daardoor duidelijk: een *ideologie* bestaat uit een verzameling van waarden, van idealen, een *stroming* is een groep met een ideologie. Als de politieke stelsels, rechtsstaten, soorten culturen en (al dan niet verzorgings-) staten aan de orde komen, kunnen leerlingen die - zo blijkt uit de praktijk van de afgelopen jaren - moeiteloos van elkaar onderscheiden. Ze kunnen de verschillende typen zelfs *voorspellen*.

Naast de helderheid van die begrippen en die begrippenstructuren helpt de door Huub Philippens ontwikkelde *beeldtaal* om de begrippen te doorzien en eenvoudig te gebruiken. Leerlingen kunnen in de lespraktijk en in proefwerken kiezen om woorden te gebruiken of om hun analyse met de beeldtaal te onderbouwen. Veel leerlingen kiezen voor het laatste, omdat het hen zo gemakkelijk afgaat.

Een derde didactisch hulpmiddel om de benaderingswijze te gebruiken is de oefening in de praktijk, zoals die vooral is te vinden in de continue *praktische opdracht* die de benaderingswijze stap voor stap gedurende het jaar toepast. Leren is in wezen inslijpen van kennis en van vaardigheden.'

Kunnen de leerlingen zelfstandig met de methode werken?

'Ja, absoluut. Het is zelfs zo dat elke uitgewerkte praktische opdracht een compleet nieuw thema oplevert dat zo in de eindexamenklas als schoolthema zijn plaats kan krijgen. De nadruk valt op *deels zelfstandig*. Dat gebeurt via de praktische opdracht, die zich over het hele cursusjaar uitstrekt. Daarnaast zijn er opdrachten in het werkboek die zelfstandig kun-

H Extra-9

Lees het onderstaande artikel en beantwoord dan de vragen

EXTREEMRECHTS WERKT AAN IMAGO

Van onze redactie buitenland

De extreemrechtse British National Party (BNP) werkt gestaag aan haar doorbraak in de Britse politiek. Een journalist van The Guardian ging er zeven maanden undercover.

Journalist Ian Cobain beschrijft hoe de BNP zorgvuldig racistisch taalgebruik vermijdt om zijn imago te verbeteren en rechtszaken te vermijden. Hij omschrijft die strategie als een 'make-over' die is ingezet door leider Nick Griffin. Die heeft het ook vastgelegd in een boekje met voorschriften voor partijleden. Volgens Cobain is daardoor zelfs in besloten kring racistische taal ongebruikelijk. De denkbeelden blijken echter nog steeds uit meer omfloerste omschrijvingen, zoals 'de problemen in het land' (minderheden) en 'probleemgebieden' (waar veel minderheden wonen).

De partij opereert alsof het een geheime dienst is, beschrijft Cobain. Zo arrangeren de leden afspraken in menigtes zodat ze niet opvallen en coderen ze al hun e-mails en andere berichtgeving.

Daarnaast gebruiken vrijwel alle leden aliassen, ook omdat ze bang zijn hun baan te verliezen als hun lidmaatschap uitkomt. "Het is belachelijk dat je je baan kan verliezen door het lidmaatschap van een partij", zegt één van hen. "Maar er is niets mis met het gebruiken van een andere naam. We hebben daar in dit land een lange traditie mee. George Orwell heette niet echt George Orwell. Cliff Richard is niet echt Cliff Richard.

Cobain won het vertrouwen en werd na enkele maanden gevraagd voor de BNP campagnes op te zetten in het centrum van Londen, waar de partij relatief weinig steun heeft. Hij kreeg daardoor inzage in lijsten van partijleden, oud-leden, en mogelijke leden. Naast topmensen uit het bedrijfsleven en bankwezen, treft hij daar ook de namen aan van een beroemde danseres, van invloedrijke artsen, van iemand die op Buckingham Palace voor de koningin werkt en van de voorzitter van de toeristenorganisatie van Londen. Die laatste antwoordt zonder omhaal: "Ik ben racist. We moeten het kleine Verenigd Koninkrijk vooral Angelsaksisch houden." De campagne in de betere buurten van Londen past in pogingen de partij een breder draagvlak te geven en los te weken van het imago van een beweging die vooral voor blanke, gedesillusioneerde arbeiders is.

Bron: Trouw, 22 december '06

- Deze vorm van onderzoeksjournalistiek is nogal riskant. Ook gezien de betrouwbaarheid van de berichtgeving, kan hier makkelijk iets misgaan. Welke aspecten van een goed journalistiek product komen hierbij snel in het gedrang?
- Stel dat een journalist degene die hem in vertrouwen informatie heeft gegeven zou moeten bekend maken aan de Officier van Justitie, is hij dat verplicht?
- Welk voordeel is er van een beroepsgeheim voor journalisten?
- Welk nadeel zit daaraan?
- Racistisch taalgebruik wordt door de BNP vermeden om onder andere rechtszaken te vermijden. Welke parallel zie je met de situatie in België?
- De naam van George Orwell is in dit verband wel wat ongelukkig gekozen. Verklaar dit.
- Waarom noemen rechtse partijen zich graag 'nationaal'?
- Uiterst rechtse partijen noemen zich vaak 'beweging'. Verklaar dat.

nen worden uitgewerkt, maar de term *zelfstandig* is een glibberige term. Er kan van alles onder worden verstaan, hij kan tot vrijblijvendheid leiden, maar ook tot een zelfbewuste leerling die zijn eigen weg kan zoeken. Zelfstandigheid is pas aan de orde na een fase waarin de hoofdprincipes van het vak zijn aangeleerd. Wij willen er niet mee beginnen. We hebben een apart havo-werkboek. De eindtermen zelf suggereren dat het verschil in de hoeveelheid stof moet bestaan, maar die eindtermen laten essentiële zaken voor havo-leerlingen weg, zodat zij plotseling gaten in hun kennis hebben - juist op gebieden die essentieel zijn om het geheel te begrijpen. Wij zorgen er voor dat de havisten wel samenhang blijven zien.'

Volgt er een methode uit voor Maatschappijleer 2/Maatschappijwetenschappen?

'Het huidige programma Maatschappijleer 2 is een samenraapsel van thema's. Via *Civitas* wordt daar een basis onder gelegd. Vervolgens, en dat bleek uit de praktijk van de afgelopen jaren, kunnen leerlingen dan veel efficiënter door Maatschappijleer 2 heen. Het ligt voor de hand te verwachten dat het komende programma voor Maatschappijwetenschappen (dat pas na 2010 verschijnt) veel zal hebben aan de fundamentele die in deze methode voor Maatschappijleer worden opgebouwd.'

Wat voor consequenties hebben de ervaringen met het Studiehuis voor deze nieuwe methode met zich meegebracht?

'*Civitas* is een methode waarvoor 25 jaar geleden de basis werd gelegd [Dossier en *Poema*, red.]. Toen werd

niet, zoals in andere boeken, een basis voor thema's gelegd, maar juist voor de domeinen die nu algemeen zijn. Die aanpak is steeds verbeterd. De ervaringen in de klassen hebben er toe geleid dat begrippen werden geherdefinieerd, stukken werden weggehaald en belangrijke nieuwe elementen werden toegevoegd. Deze methode bevat dan ook een schat aan didactische hulpmiddelen waardoor leerlingen zich het vak snel vertrouwd zullen maken. Oud-leerlingen, die zo met onderdelen van het huidige *Civitas* opgroeiden, blijken dat zo te hebben geïnternaliseerd dat ze er nu nog mee werken!

Oud-leerlingen, die zo met onderdelen van het huidige Civitas opgroeiden, blijken dat zo te hebben geïnternaliseerd dat ze er nu nog mee werken!

De oude voorlopers werkten reeds als enige met de huidige domeinen. Deze methode liep in zijn vorige verschijningsvormen voor. Daarom was het gemakkelijk om de elementen daarvan nog eens te overzien, te verbeteren en te hergroeperen. Uit de oude methode is het onderdeel Massamedia geschrapt, want dat is niet meer in de nieuwe eindtermen vertegenwoordigd, maar in *Civitas*-hoofdstuk 'De instrumenten' is daar toch zo veel van overgenomen dat leerlingen de nodige kennis hebben om informatie op haar waarde te kunnen schatten. Ze moeten dat kunnen, ook al omdat ze voor de praktische opdracht waardevolle informatie nodig hebben en ze moeten kunnen doorzien welke informatie waardeloos is.'

Waarmee onderscheidt uw methode zich van de andere methoden?

'In alles. *Civitas* onderscheidt zich doordat ze die jarenlange voorsprong heeft en tot in de details is doordacht. Zij onderscheidt zich omdat zij niet met de deur in huis valt, maar stap voor stap opbouwt en aanbrengt wat nodig en essentieel is. Omdat in eindtermen soms elementen worden vergeten die voor het complete plaatje wezenlijk zijn en tevens onnodige informatie wordt gevraagd, maakt deze methode door haar jarenlange ervaring daarin verantwoorde keuzen.'

Op welke wijze wordt ICT in de methode toegepast?

'Er komt een internetpagina. De huidige pagina (www.philippens.com) zal daarvoor met hulp van de uitgever worden heringericht. Op deze pagina is nu gedeeltelijk informatie te vinden onder 'Poema' en 'Emmaus' (informatie voor de praktische opdracht). Straks zal dat gestroomlijnd worden aangeboden.' ■

Oude wijn in nieuwe zakken

RADBOUD BURGSMMA

Een nieuwe methode hoeft niet altijd geheel nieuw te zijn, maar kan ook uit een bestaande methode voortkomen. Dat het model-Philippens goed bij het nieuwe maatschappijleerprogramma aansluit, blijkt uit deze [recensie](#) van Radboud Burgsma.

Civitas was ten tijde van de recensie nog in de ontwikkelfase, hetgeen het schrijven van een recensie enigszins bemoeilijkt. Om een indruk te krijgen van wat gaat komen, stuurden de auteurs een inhoudsopgave, de introductieparagrafen, enkele uitgewerkte hoofdstukken en een paar opdrachten. De uitgewerkte hoofdstukken zijn grotendeels dezelfde paragrafen uit de eerder verschenen methode *Poema* van Huub Philippens, die in maatschappijleerland geen onbekende is. Al jaren hekelde hij de thematische opzet van Maatschappijleer en gaf hij het vak een eigen invulling. Zijn visie op hetgeen Maatschappijleer moet inhouden en het daarbij te hanteren didactisch model (aan de hand van een eigen beeldtaal) kreeg destijds gestalte in de methode *Poema*. Deze methode was daarmee haar tijd ver vooruit en loopt nu in het nieuwe jasje *Civitas* aardig in de pas. Van de veertig toegestuurde pa-

gina's uit het voorbeeldmateriaal zijn maar liefst 36 pagina's - met de nodige aanscherping, actualisering en aanvullingen - uit *Poema* overgenomen.

Nieuw begrip

Bij het lezen van het zesde hoofdstuk, 'De cultuur; de pluriforme Nederlandse samenleving', valt meteen het begrip *tussencultuur* op. Het begrip wordt niet in de eindtermen van het nieuwe examenprogramma genoemd en kenmerkt daarmee een beetje de stijl van denken van de auteurs. Het is kennelijk bedoeld om de culturele gespletenheid aan te duiden waarin de tweede generatie allochtonen zich bevindt; allochtonen die thuis andere waarden en normen leren dan op straat en in de dominante cultuur. Het staat de auteurs vrij om extra (eigen) begrippen toe te voegen om de teksten te verduidelijken, maar het vertroebelt de grens tussen

de sociaalwetenschappelijk erkende begrippen en de voorlopige werkdefinities van de auteurs.

Te volledig

Civitas streeft naar volledigheid en zo hoort het ook, maar het heeft tevens een keerzijde. De methode zit vol mooie ideeën over wat een leerling zou moeten weten om de complexiteit van de maatschappij te doorgronden. Zoveel zelfs dat de uiteindelijke eindtermen af en toe summier aan bod komen. Zo worden als extraatje de dimensies om culturen met elkaar te vergelijken van socioloog Geert Hofstede in een kadertje weergegeven, maar is de uitwerking weer net genoeg voor een leerling om het te kunnen begrijpen. De auteurs zijn af en toe snel in het afbreien van de teksten, omdat een goede uitwerking nogal wat tijd en ruimte vereist; die tijd en ruimte zijn er echter niet. Hier ligt dan ook vaak nog een taak

voor de docent.

Uitdagende opdrachten

Een pluspunt zijn de opdrachten bij de methode. De negen toegestuurde opdrachten zijn gevarieerd en dagen de leerlingen uit tot denken (verklaren, zoeken van oorzaken en verbanden). Ook het terughalen van eerder opgedane kennis uit het tekstboek lijkt in de vervolgoopdrachten te worden getraind. Daarbij biedt de vraagstelling een docent (of desgevraagd de leerling) genoeg houvast om uitstapjes te maken en een extra lesmoment in te lassen. In het voorbeeld trof ik de vraag: 'Welk beperkt machtsmiddel heeft de officier van Justitie om een journalist te dwingen zijn bron te onthullen?'. Dit maakt het allemaal net iets spannender.

Conclusie

Civitas is een geactualiseerde her- schikking van *Poema*; een eigenwijze

methode vol mooie ideeën die naar volledigheid streeft, maar hierdoor de leerling wel te veel stof tot nadenken geeft. De auteurs nemen de vrijheid om de bestaande eindtermen hier en daar summier aan bod te laten komen om die vervolgens met een eigen invulling uit te breiden. Door de vele schema's en de systematische aanpak, die men niet kan overslaan of maar gedeeltelijk kan behandelen, is het de vraag of men met deze methode wel met de beschikbare uren uitkomt. De opdrachten, tenslotte, zijn gevarieerd, op niveau en leiden de leerlingen goed door de teksten. ■

Profiel

Portret van Joke Kerkhof, 17 jaar, geboren in Gorredijk en woonachtig in Jubbega, Friesland.

Voordat Joke Kerkhof aan de opleiding Verkoopmedewerker van het mbo-handel van het Friesland College in Heerenveen begon, zat zij op de Burgemeester Harmsmaschool in Gorredijk. Zij deed vmbo niveau-b, Zorg & Welzijn, omdat ze graag naar de kapperschool wilde. Helaas bleek die vol. Contact met mensen vindt zij belangrijk en daarom koos ze voor mbo-handel. Joke vond de overgang van vmbo naar mbo meevallen, want ze kreeg veel voorlichting over de opleiding en uitleg van docenten in de klas over hoe er bij elk vak wordt gewerkt. De overgang naar praktijkgestuurd leren viel haar zwaarder. Dat had mede te maken met de gebrekkige voorlichting: 'We zaten met zestig tweedejaars in een veel te warme bioscoopzaal, op den duur luisterde niemand meer', aldus Joke. Veel kwam niet goed over en ze had liever gezien dat praktijkgestuurd leren wat geleidelijker en stapsgewijs was ingevoerd.

Praktijkgestuurd leren ervaart Joke nu grotendeels als positief. Ze vindt het prettig dat ze haar eigen lesrooster mag maken en haar eigen tijd kan indelen. Dat meer initiatief en zelfverantwoordelijkheid van leerlingen wordt verwacht past wel bij haar, 'maar ik heb wel nodig flink achter de broek aan te worden gezeten. Het zou helpen als iedere vakspecialist elke week het gemaakte werk controleert. Nu duurt dat te lang en zit er te weinig druk achter het uitvoeren van opdrachten, aldus Joke.' Over haar coach is Joke goed te spreken. Elke week vraagt hij in een gesprek waar ze staat, waar ze naar toe gaat, wat ze daarvoor moet doen en wie ze daarvoor nodig heeft. De maatschappijleeropdrachten vind Joke leuk en duidelijk: 'Je weet wat je moet doen en de vakspecialist is altijd aanspreekbaar. Praktische opdrachten vind ik het leukst, zoals die keer dat we een gezonde lunch moesten bereiden'. Joke vindt Maatschappijleer belangrijk omdat je leert 'hoe de wereld in elkaar steekt'. Maatschappijleer legt vaak links naar het beroepsveld, zoals 'wat criminele en niet-criminele derving is en hoe je daar in de praktijk mee omgaat'. Joke is van mening dat ze ook voor haar persoonlijke vorming iets aan Maatschappijleer heeft.

foto?

Interview met Delphi-auteur Jan de Kievid

Oplossing van maatschappelijke problemen

IRIS GERDEZ EN MATTHIJS VAN WAVEREN

De methode *Delphi* van uitgeverij ThiemeMeulenhoff is alom bekend bij maatschappijleerdocenten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat drie van de oorspronkelijke auteurs ook nu weer met nieuwe versies van hun methode komen. Voor havo en vwo worden aparte en verschillende leer/werkboeken gepresenteerd. In een [interview](#) met *Maatschappij & Politiek* komt een van de drie auteurs, Jan de Kievid, aan het woord.

Iris Gerdez en Matthijs van Waveren:
Wat is de gedachte achter deze methode?

Jan de Kievid: 'We willen leerlingen duidelijk maken dat bij maatschappelijke problemen steeds de vraag speelt wie ze moet oplossen. Zijn dat de burgers onderling, bepaalde groepen in de samenleving, of is dat een taak van de overheid? Dit is de rode draad door de hele methode. De hoofdstukken beginnen steeds met een maatschappelijk vraagstuk. Dit is vaak een ingewikkeld probleem dat het karakter van een dilemma heeft, zoals de uitbreiding van Schiphol of orgaandonatie. We bieden leerlingen een degelijke cogni-

tieve basis om zulke vraagstukken vanuit verschillende perspectieven te benaderen.'

Is dat een reactie op het feit dat steeds meer mensen verwachten dat er voor alle problemen een snelle en gemakkelijke oplossing dient te zijn?

'Ja, dat is voor ons geen nieuw inzicht, maar het is wel een reactie op het populisme. Door de opkomst daarvan hebben we dat nu extra benadrukt. Daarom vragen we de leerlingen bij de opdrachten bijna nooit rechtstreeks naar een eigen mening. Eerst vragen we hen om argumentaties, de voor- en nadelen op een rijtje te zetten en naar tegenargumenten

te kijken. Op deze manier willen we duidelijk maken dat een maatschappelijk vraagstuk vaak veel ingewikkelder blijkt te zijn dan op het eerste gezicht werd gedacht.'

In de methode staat niet aangegeven welke personen in de redactie hebben gezeten. Welke auteur heeft zich met welk domein beziggehouden en wie was verantwoordelijk voor het redactionele werk?

'Ik was verantwoordelijk voor de inleiding en de domeinen Rechtsstaat en Parlementaire Democratie. Bert de Weme heeft zich op het domein Verzorgingsstaat toegelegd en Hans van der Heijde op het domein Pluriforme Samenleving, alsook op het afsluitende integratiehoofdstuk. Ook was laatstgenoemde auteur verantwoordelijk voor de redactie van mijn deel en heb ik het werk van mijn collega-auteurs geredigeerd.'

Hoe komen de vier verschillende maatschappijleerperspectieven in Delphi aan bod?

'De verschillende perspectieven komen in het inleidende hoofdstuk expliciet aan bod. Daarna komen ze indirect bij veel gewone opdrachten terug en expliciet bij de grote onderzoeksopdrachten aan het einde van elk domein hoofdstuk. We hebben ervoor gekozen om de terminologie van de oude eindtermen te handhaven (het politiek-juridisch perspectief, het sociaaleconomisch perspectief, het sociaal-cultureel perspectief en het vergelijkend perspectief).'

Waarom is er voor gekozen om de terminologie van de oude eindtermen te handhaven?

'We hebben de oude perspectieven gehandhaafd omdat veel docenten

daaraan gewend zijn en er goed mee kunnen werken. Bovendien worden leerlingen geattendeerd op perspectieven waaraan zij zelf niet zo snel zouden denken. Het helpt hen om in te zien hoe ingewikkeld maatschappelijke problemen vaak zijn en dat er dus ook geen eenvoudige oplossingen bestaan. Daarnaast wordt in alle domeinen aandacht besteed aan nieuwe centrale begrippen als *rechten* en *plichten*, *sociale cohesie* en *sociale ongelijkheid*.'

Hoe komt het historische perspectief in de methode aan bod?

'Het historische perspectief is verweven in de lesstof en komt in alle vier domeinen terug, zoals in de historische schets van het ontstaan van de verzorgingsstaat.'

Wat is de rol van de docent in deze methode?

'Deze methode kenmerkt zich door de didactische pluriformiteit. Voor de docent die gewoon "het boekje afwerkt" is deze methode niet geschikt. Daarvoor staan er teveel en verschillende opdrachten in die niet allemaal in een schooljaar kunnen worden gedaan. Juist dit grote aanbod aan opdrachten biedt de docent veel inhoudelijke en didactische keuzevrijheid. *Delphi* leent zich goed voor veel zelfwerkzaamheid. Docenten kunnen veel nadruk leggen op vaardigheden en op het verrichten van onderzoek, maar zij kunnen met deze methoden ook uitstekend bij een meer klassieke aanpak werken.'

De twee klassieke maatschappijleeronderwerpen massamedia en criminaliteit komen in de nieuwe eindtermen niet als aparte domeinen terug. Toch zijn dit onderwerpen die leerlin-

gen erg aanspreken. Hoe is dit in Delphi geïntegreerd?

'Massamedia is verweven in de domeinen Rechtsstaat en Parlementaire Democratie en voor havo ook in het afsluitende integratiehoofdstuk. Criminaliteit is verweven in de domeinen Rechtsstaat en Pluriforme Samenleving.'

In welke opzichten verschilt de nieuwe van de oude methode?

'Het geheel is nu meer geïntegreerd doordat er een rode draad door de methode heen loopt en er in alle hoofdstukken veel meer aandacht voor dilemma's is. We beginnen met een inleidend hoofdstuk en de vier domein hoofdstukken worden met een integratiehoofdstuk afgesloten. In deze edities besteden we veel meer aandacht aan internationale aspecten, zoals de Europese Unie, veiligheid, terrorisme en islamisme. Daardoor is er meer aandacht voor het vergelijkend perspectief. Daarnaast hebben we van zogenaamde *infographics* gebruikmaakt. Dit zijn visueel verklarende schema's en tekeningen, zoals over de strafrechtelijke keten. In de opdrachten wordt meer naar de illustraties verwezen. Hierdoor krijgen de illustraties meer waarde en leren de leerlingen beter kijken. Wat ook nieuw is zijn de begrippenlijsten die we na elk hoofdstuk hebben opgenomen. Als een docent ervoor kiest om de domeinen in een andere volgorde dan die van het boek te behandelen, kunnen de leerlingen snel en gemakkelijk begrippen opzoeken die in een vorig domein en de begrippenlijst worden verklaard, maar die ook aan de orde komen in het domein waar zij op dat moment mee bezig zijn. Ten tweede heeft het

opnemen van de begrippenlijst aan het eind van elk hoofdstuk een reproductieve functie. Daarnaast is er een selectie van een aantal artikelen uit de Grondwet gemaakt en aan de methode toegevoegd. De belangrijkste vernieuwing is echter het verschil in edities voor havo en vwo.'

Waarom is er voor gekozen om in de methode een aantal artikelen uit de Grondwet op te nemen?

'We hebben hiervoor gekozen omdat de Grondwet nadrukkelijk in de eindtermen wordt genoemd. In sommige opdrachten moeten de leerlingen van de artikelen uit de Grondwet gebruiken.'

Waar komt de keuze voor aparte havo- en vwo-edities vandaan?

'Die keuze is gebaseerd op commentaar en wensen van docenten die met Delphi hebben gewerkt. De meeste docenten vonden de vorige editie te moeilijk voor havo en te gemakkelijk voor vwo.'

Hoe groot is de overlap tussen de oude en de nieuwe editie?

'De overlap met de tweede druk is moeilijk om exact vast te stellen, ook al door die havo/vwo- differentiatie, maar ik schat het ongeveer op een derde. Dat betekent dat tweederde helemaal of grotendeels nieuw is,

112 HOOFDSTUK 3 KIEZEN EN DELEN
9 BURGERS 113

9 Burgers

Een democratie is ondenkbaar zonder burgers. Toch wordt er veel geklaagd over burgers. Ze zouden op hun rechten staan, maar hun plichten verwaarlozen, en dat is slecht voor de democratie. Volgens veel mensen is er een kloof tussen burgers en politiek. De deelvraag van deze paragraaf luidt:

DEELVRAAG

Hoe kunnen burgers in een democratie invloed uitoefenen op de besluitvorming en hoe staat het met de kloof tussen burgers en politiek?

9.1 Politieke participatie

Burgers zijn belangrijke politieke actoren. Zij vormen de basis van een goed functionerende democratie. Zonder actieve **politieke participatie** van burgers zouden er geen leden van politieke partijen, maatschappelijke organisaties, gekozen politici en bestuurders zijn. Toch wordt het gedrag van burgers vaak als een probleem gezien, omdat burgers zich zouden richten op hun beperkte eigenbelang en geen belangstelling zouden hebben voor de publieke zaak. Dat zou te maken hebben met de maatschappelijke ontwikkeling die **individualisering** wordt genoemd. Mensen maken steeds meer hun eigen keuzes en laten die minder afhangen van hun

BRON 57

Vormen van politieke participatie

- a stemmen bij verkiezingen,
- b lidmaatschap van een politieke partij,
- c meewerken met een verkiezingscampagne,
- d lidmaatschap van een maatschappelijke organisatie,
- e benaderen van politici,
- f benaderen van ambtenaren,
- g benaderen van media,
- h handtekeningenactie,
- i bezwaarschrift,
- j demonstreren,
- k bezetten van een gebouw,
- l staking,
- m blokkade,
- n beschadigen van overheidsgebouw,
- o bedreigen van personen,
- p geweld tegen personen,
- q omkopen van politici/ambtenaren.

Illustratie 24 Demonstratie van jonge SP'ers voor gratis onderwijs

omgeving en de sociale en godsdienstige groepen waaruit zij voortkomen. Volgens een pessimistische interpretatie zouden burgers daardoor sterk hechten aan hun rechten, maar hun plichten verwaarlozen. Er is zeker verschil tussen de huidige burgers en hun voorgangers in het verzuilde Nederland van een halve eeuw geleden. Toen had zestig procent van de bevolking geen opleiding voltooid na de lagere school en hadden mensen meer eerbied voor het gezag. Zo'n vijftien procent was lid van een politieke partij en ook niet-leden stemden meestal jarenlang op dezelfde partij. Nu zijn de burgers veel hoger opgeleid, maar slechts 2,5 procent is lid van een politieke partij. Veel mensen hebben geen binding met een partij, maar bepalen per keer waarop ze stemmen. Pessimisten zien dat als een negatief gevolg van de individualisering. Volgens optimisten heeft de grotere keuzevrijheid ertoe geleid dat burgers minder slaafs het gezag volgen, maar meer geneigd zijn om mee te doen aan protesten en graag willen meebeslissen over voor hen belangrijke zaken. Hun politieke belangstelling is gestegen, drie kwart meent een goed beeld van de problemen van het land te hebben en bijna een derde acht zich in staat een actieve rol in de politiek te spelen. Vrijwel alle burgers onderschrijven de principes van de democratie en menen dat democratie de beste regeringsvorm is. Twee derde van deze hedendaagse Nederlandse burgers is lid van een maatschappelijke organisatie zoals een vakbond, een ondernemersorganisatie, een milieuorganisatie, een vrouwenorganisatie of een mensenrechtenorganisatie. Zo proberen zij ook indirect, via zulke organisaties, politieke invloed uit te oefenen.

Burgers kunnen het beleid beïnvloeden via verkiezingen of door zich bij een politiek actieve organisatie aan te sluiten. Zij kunnen ook het initiatief nemen om via een actiegroep besluiten te beïnvloeden die hen zeer direct raken, bijvoorbeeld het

OPDRACHT 89

Gebruik tekst 9.1, bron 57 en illustratie 24.

- a Welke van genoemde vormen (a t/m q) van politieke participatie zijn legaal en welke illegaal?
- b Aan welke van de genoemde vormen zou je zelf zeker, misschien of nooit mee willen doen? Licht steeds je antwoord kort toe.
- c Zou je zelf aan een demonstratie zoals op de foto mee willen doen? Licht je antwoord toe.
- d Rond welke maatschappelijke problemen zou je waarschijnlijk wel actief worden en rond welke niet?

OPDRACHT 90

Gebruik tekst 9.1.

- a Wat merk je van individualisering als je jezelf vergelijkt met je ouders en grootouders?
- b Vind je de positieve of de negatieve effecten van individualisering op politieke participatie belangrijker? Licht je antwoord toe en geef aan welke waarden daarbij een rol spelen.

OPDRACHT 91

Gebruik tekst 9.1.

- a Geef zo precies mogelijk aan wat burgers nodig hebben om succes te hebben met een actie. Beschikt iedereen daar in dezelfde mate over of is er sprake van sociale ongelijkheid?
- b In een democratie kunnen burgers proberen de politiek te beïnvloeden. Op welke vijf punten zal dat in een dictatuur anders zijn?

BRON 58

Drie soorten burgers

Volgens socioloog Van den Brink zijn in Nederland drie soorten burgers te onderscheiden. **Bedrijvige burgers** (zo'n twintig procent) zijn meestal hoogopgeleid, hebben een sterke maatschappelijke positie, zijn maatschappelijk actief en hebben een helder beeld van wat wel en niet mag. Zij hebben veel vertrouwen in zichzelf, de samenleving en de politiek en willen geen autoritaire leiders. **Bedreigde burgers** (dertig procent) vormen hiervan het spiegelbeeld: laag opgeleid, vaak een uitkering, onzeker in morele oordelen. Zij hebben weinig vertrouwen in zichzelf, hun medemensen en de politiek en willen graag sterke leiders. **De berustende burgers** (vijftig procent) zitten tussen deze twee groepen in. Naam: Gabriël van den Brink, *Mondiger of moeilijker?* Een studie naar de habitus van de hedendaagse burgers. Den Haag, 2002.

met de aantekening dat alle andere teksten zijn herschreven. Bijna alle illustraties en bronnen zijn nieuw, ook in de stukken die inhoudelijk met de vorige editie overlappen.'

Hoe wordt er tussen de edities voor havo en vwo gedifferentieerd?

'De havo-editie is concreter en ligt dichterbij de belevingswereld van de leerling. De vwo-editie is abstracter. Hier wordt van de leerling verwacht dat hij zelf meer doordent. Dit zie je terug in de bronnen. Zo is in de havo-editie een bron opgenomen over een wildplasser die zijn identiteitskaart niet bij zich heeft en vind je in de vwo-editie een bron over iemand die ten onrechte voor moord is veroordeeld.

In de leesteksten voor de havo-editie maken we gebruik van kortere alinea's en van meer tussenkoppen die de leerling als steunpunt kan gebruiken. Er wordt ook gedifferentieerd in taalgebruik en begrippen. In de vwo-editie komen meer moeilijkere begrippen voor, zoals *dualisme* en *waardere-lativisme*.

De helft van de opdrachten van de havo- en vwo-edities is gelijk. De havo-leerling kan de antwoorden meer uit de leestekst halen, bij de vwo'ers wordt er meer een beroep op de algemene ontwikkeling gedaan. Daarnaast zijn de startcasussen en de onderzoeksopdrachten in de havo- en vwo-editie verschillend.'

hoofdvragen en verslaggeving. Er is een apart hoofdstuk over het verrichten van onderzoek. We hebben dit nu eens niet heel formeel beschreven - zoals zo vaak in dit soort hoofdstukken gebeurt - maar knopen aan bij de wijze waarop onderzoek in de praktijk verloopt. Daarnaast moeten leerlingen ook een experimenteel onder-

De havo-leerling kan de antwoorden meer uit de leestekst halen, bij de vwo'ers wordt er meer een beroep op de algemene ontwikkeling gedaan.

Welke vaardigheden maken leerlingen zich eigen door deze methode?

'Bij de kleine opdrachten zijn leerlingen bezig met de vaardigheden: informatie verzamelen en selecteren, grafieken en tabellen lezen, gegevens vergelijken en een beargumenteerd standpunt bepalen en presenteren. Voor de grote opdrachten komen daar zaken bij als vragen stellen, plannen, beantwoorden van deel- en

zoek over discriminatie ontwerpen. Met deze beide *Delphi*-methoden hebben wij beoogd een inhoudelijk degelijke methode te maken, die bij de actualiteit aansluit en leerlingen leert hoe ze inzicht in ingewikkelde vraagstukken krijgen en hoe ze die kunnen onderzoeken. Bovendien hebben we een methode willen schrijven die didactisch pluralisme mogelijk maakt.' ■

P O S T E R

De Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) heeft samen met het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) een aantal posters laten drukken waarmee in uw lokaal reclame voor Maatschappijleer 2 (vmbo) en Maatschappijwetenschappen (havo/vwo) kan worden gemaakt. Wij denken dat deze poster de interesse van leerlingen voor het examenpak kan wekken. Bezoekers van de Docentendag hebben inmiddels een poster gekregen. Als u ook een poster wilt ontvangen kunt u terecht op de internetpagina van de NVLM (www.nvml.nl). Zolang de voorraad strekt!

Recensie *Delphi*

Orakeltaal leren begrijpen

IRIS GERDEZ, LIEKE MEIJS EN MATTHIJS VAN WAVEREN

In *Delphi* worden havo- en vwo-leerlingen geconfronteerd met de vraag wie maatschappelijke problemen oplost. Deze vraag is, mede door de hoeveelheid leerstof, echter niet zo eenvoudig te beantwoorden, aldus de auteurs van deze [recensie](#).

De methode *Delphi* stelt complexe actuele maatschappelijke vraagstukken aan de orde en laat leerlingen deze bestuderen. Het doel van de methodeschrijvers is om hiermee informatie - die vaak orakeltaal lijkt - goed te kunnen interpreteren en er een eigen opinie over te vormen. Leerlingen worden zich ervan bewust dat er niet één simpele en snelle oplossing voor een maatschappelijk probleem bestaat. De rode draad door de methode is het spanningsveld tussen individuen, groepen en de samenleving als geheel en de staat.

Hoofdstukindeling

Delphi heeft voor geïntegreerde leer/opdrachtenboeken voor havo en vwo gekozen. Deze derde editie bestaat uit twee aparte versies: één voor havo en één voor vwo - een prijzenswaardige verbetering die hopelijk recht doet aan het verschil tussen havo en vwo. Inhoud, opdrachten, bronnen,

illustraties en taalgebruik zijn nu naar niveau gedifferentieerd. De structuur van de havo- en vwo-uitgave is verder gelijk.

In het eerste hoofdstuk wordt bij wijze van inleiding een maatschappelijk vraagstuk bij de kop gepakt. Voor havo is dit 'Je nier of je leven', en voor vwo 'Gedonder over Schiphol'. In het tweede tot en met het vijfde hoofdstuk worden de vier domeinen (Rechtsstaat, Parlementaire Democratie, Verzorgingsstaat en Pluriforme Samenleving) uitvoerig behandeld. Elk hoofdstuk begint met een verkenning en een oriëntatie. In de verkenning wordt het domein ingeleid aan de hand van een actuele kwestie waarover men van mening verschilt. In de oriëntatie worden hoofd- en deelvragen besproken en kan de leerling zijn voorkennis over de kwestie aan de hand van opdrachten testen.

De paragrafen bestaan uit een leestekst met informatie over de deel-

vraag en de daarbij behorende illustraties en bronnen. De opdrachten sluiten hierbij aan. Elk hoofdstuk eindigt met een onderzoek en een afsluiting, in de vorm van een onderzoeksoopdracht en de beantwoording van de hoofdvraag. Achter elk hoofdstuk vindt de gebruiker een lijst met definities van belangrijke begrippen. Het zesde hoofdstuk noemen de auteurs het *integratiehoofdstuk*. Daarin wordt geprobeerd de vier domeinen met elkaar in verband te brengen. Gevreesd wordt dat anders gemakkelijk de indruk wordt gewekt dat de maatschappelijke werkelijkheid in vier deelterreinen uiteen valt. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op maatschappelijke vraagstukken die betrekking hebben op alle vier de domeinen, zoals discriminatie en 'invloed van televisie op politiek'. De methode sluit af met een hoofdstuk waarin de leerling leert hoe hij onderzoek doet. In een bijlage vindt de leerling een selectie van artikelen uit de Grondwet, waarnaar in verschillende opdrachten wordt verwezen.

Analysevragen

De informatie uit *Delphi* kunnen leerlingen verwerken aan de hand van basisopdrachten, ICT-opdrachten, verrijkingsopdrachten, samenvattingopdrachten en onderzoeksoopdrachten. Deze sluiten aan bij de rode draad in de methode. Jammer is dat de auteurs het de leerling erg moeilijk maken door hem twee soorten analysevragen aan te reiken: de vragen uit het nieuwe examenprogramma, waarin nu ook *ongelijkheid* en *cohesie* een plaats krijgen, maar ook nog de vier *oude* invalshoeken, *perspectieven* genaamd. De intentie van de *nieuwe* benaderingswijze was om leerlingen bij de analyse van een maatschappelijk vraagstuk vooral de relatie met Rechtsstaat, Parlementaire Democratie, Verzorgingsstaat en Pluriforme Samenleving te laten zoeken. Het zelfstandig doorgronden van een vraagstuk door middel van eigen onderzoek hoort meer thuis bij het vak Maatschappijwetenschappen; al zijn anderen de mening toegedaan dat dit altijd een plaats bij Maatschappijleer moet krijgen.

Te veel

De *Delphi*-methodemakers hebben zeker geprobeerd het nieuwe examenprogramma handen en voeten te geven en het voor leerlingen aantrekkelijk te maken.

Jammer is dat de methode zo omvangrijk is: 268 opdrachten, honderd begrippen voor havo-4-leerlingen, die in plaats van 160 studielasturen nog slechts 120 studielasturen Maatschappijleer hebben. Het had wel een *onsje minder* gemogen, zeker omdat er veel inhoudelijke, niet voorgeschreven, aspecten in staan, zoals de injectienaaldtheorie, de selectieve perceptiemethode en de *two-step-flow*-theorie.

Het Ministerie van Onderwijs kiest ervoor om slechts een *globaal* programma voor te schrijven ten einde de docenten de ruimte te bieden om eigen invullingen en accenten te leggen. Het lijkt erop dat uitgeverijen - ThiemeMeulenhoff is niet de enige - deze ruimte vooral met heel veel meer leerstof invullen. ■

Op 7 maart zijn er verkiezingen voor Provinciale Staten. Wilt u in één of meerdere lessen aandacht besteden aan deze verkiezingen, surf dan naar www.maatschappijenpolitiek.nl. Op deze M&P-site vindt u op de pagina met lesmateriaal verschillende opdrachten voor uw leerlingen.

Wat doet de provincie en waar gaat het bij deze verkiezingen over?
Zoek het antwoord op: www.maatschappijenpolitiek.nl

Interview met Impuls-auteur Paul Simons

Standpuntbepaling: daar gaat het om

COEN GELINCK

Wolters-Noordhoff had tot nu toe geen methode voor Maatschappijleer 1 op havo- en vwo-niveau. Wel was er een methode voor het vmbo: *Impuls*. Voor havo en vwo brengt Wolters-Noordhoff nu ook methoden uit, onder diezelfde naam. In een [interview](#) met *Maatschappij & Politiek* laat Paul Simons, één van de auteurs, u nader met deze methoden voor havo en vwo kennismaken.

Coen Gelinck: Wat is de filosofie achter deze methode?

Paul Simons: 'Leerlingen worden op een concrete manier geconfronteerd met een viertal dilemma's waarvoor elke samenleving komt te staan. De vraag die steeds wordt gesteld is: zoek de juiste balans tussen vrijheidsrechten en -plichten, politieke rechten en plichten, sociale rechten en plichten en culturele rechten en plichten. We leggen de leerlingen uit dat de manier waarop ze deze vier dilemma's oplossen iets over hun politieke kleur zegt.

Het doel van Maatschappijleer is burgerschapsvorming. Het moeten geen sociologen worden, maar leerlingen moeten leren om - uiteraard op basis van kennis - een standpunt over grote maatschappelijke problemen in te nemen. Dat is het uiteindelijke doel van

de methode. We bouwen dat stapsgewijs op door aan elk domein een fundamentele vraag van het menselijk samenleven te koppelen.

Het draait in de methode niet om *kennis om de kennis*. Kennis is een instrument om een standpunt in te kunnen nemen. Vandaar ook het motto van de methode: echte kennis is de basis van een goede discussie. Op paragraafniveau eindigen we steeds met een debat, elke paragraaf is een probleemstelling.'

Hoe komt de benaderingswijze met de bijbehorende begrippen ongelijkheid en sociale cohesie aan de orde?

'In het tweede hoofdstuk van elk domein worden drie problemen getackeld: ongelijkheid, rationalisering - in het boek hebben we dat *efficiency* genoemd - en sociale cohesie. Zo wor-

den bij het domein Rechtsstaat de volgende vragen gesteld:

1. In hoeverre is er rechtsgelijkheid? (*ongelijkheid*)
2. In hoeverre is de strafrechtketen effectief? (*efficiency*)
3. Accepteren mensen die strafrechtketen of kiezen ze voor eigenrichting? (*sociale cohesie*)

Ook bij de andere domeinen komen deze drie fundamentele vragen terug: slaat de efficiency in de verpleeghuiszorg niet door; hoe efficiënt is politieke besluitvorming; hoe zit het met ongelijkheid in de verzorgingsstaat; enzovoorts?

Zou deze methode ook zo voor het oude maatschappijleerprogramma zijn geschreven?

'Nee, dat was meer op thema's gericht. We proberen nu naar de fundamentele vragen van het menselijk samenleven te kijken. We gaan een laagje dieper: Wat voor soort rechtsstaat, wat voor soort verzorgingsstaat wil je? Het oude programma was erg beschrijvend, het waren erg veel weetjes.'

Komen de media en de historische ontwikkeling aan de orde?

'Media zijn in het nieuwe maatschappijleerprogramma geen apart domein meer en ook geen fundamenteel probleem van het samenleven. Daarom plaatsen we de media in het kader van de fundamentele problemen. Ik vind dat we daar aardig in zijn geslaagd. De vier beïnvloedingstheorieën hebben we aan de beeldvorming over criminaliteit gekoppeld. Cultuuroverdracht en socialisatie zijn de instap van Pluriforme Samenleving geworden. In elk domein zit een paragraaf over de geschiedenis, zoals de geschiedenis van de rechtsstaat, of de

geschiedenis van de pluriforme samenleving. Ook die geschiedenis problematiseren we.'

Waarom heeft u bij de hoofdstukken over de rechtsstaat voor de link met criminaliteit en strafrecht gekozen?

'Je kunt natuurlijk ook een ander onderwerp kiezen waarbij die rechtsstaat naar voren komt, maar dit is zo basaal en zo belangrijk, ook in de ogen van leerlingen. Bovendien staat het in de top vijf van politieke problemen, dus is het een beetje zot om het niet te doen. De rechtsstaatgedachte komt er ook heel mooi uit: Hoe geef je de vrijheidsrechten en -plichten vorm? Zoek die balans maar op!'

Het boek maakt onderscheid tussen een zachte en een harde rechtsstaat. Zijn dat termen die u zelf introduceert?

'Ik heb daar ooit een oud-minister van Justitie over gehoord, en dat vond ik een goede gedachte. *Hard* en *zacht* zijn geen waardeoordelen. Als er waardeoordelen in de methode zitten moeten die er alsnog uit. Binnen de rechtsstaat kun je verschillend denken, het ene is niet slecht en het andere goed. We benaderen de fundamentele problemen zo breed mogelijk. We gaan het niet dichttimmeren, zo van "Wilders is een racist". Nee, hij heeft zijn opvattingen over de multiculturele samenleving en dat is legitiem, dat mag, maar wel met respect voor de basiswaarden die we hebben. 'Je discrimineert niet' - en over wat precies discriminatie is, gaan we een robbertje vechten. De aanhangers van de zachte rechtsstaat hebben vaak het monopolie op de rechtsstaat. Dat normatieve element moet er bij Maatschappijleer zo snel mogelijk uit.'

Verderop staat dan: 'Voorstanders

van een harde rechtsstaat zeggen dat politiestatistieken maar een topje van de ijsberg zijn'. Dat vindt toch iedereen? Is dat niet gewoon een feit?

'Ja, maar het gaat om de vraag welk topje en hoe groot is het topje? In de methode zit heel duidelijk: "er is wel kennis, maar kennis is polyinterpreteerbaar". Dat vinden wij *het* kenmerk van Maatschappijleer en daarom is het een probleemstellende methode. Heel veel is afhankelijk van je politieke kleur. Er wordt heel snel gezegd dat iets een feit is, maar als men naar de debatten kijkt is het is maar zeer de vraag of iets echt een feit is. Daarvan is de methode overladen.'

U bent niet bang dat die leerling straks denkt: 'Bij Maatschappijleer leer je niets over criminaliteit. Je leert alleen hoe mensen er over denken. Alles is relatief?'

'Natuurlijk is er wel kennis. We leggen wel uit wanneer iets strafbaar is en wanneer je met de handen van iemand anders moet afblijven. Als je echter wilt weten hoeveel iets voorkomt of hoe het wordt veroorzaakt, is daar niet zomaar een antwoord op te geven. Leerlingen moeten concluderen dat het maar net is hoe je naar een probleem kijkt. Dan is de les in mijn ogen geslaagd. Ik heb het niet over Maatschappijwetenschappen, dat is een heel ander verhaal. Dat vak gaat meer in op onderzoek, dat gaat over sociologische theorieën en kennis. Maatschappijwetenschappen is veel minder gepolitiseerd dan Maatschappijleer. Misschien dat ik daar ook nog een methode voor schrijf, maar niet voor 2010.'

U laat bij de beschrijving van verschillende politieke visies vaak de uiterste standpunten zien.

'We laten steeds drie visies zien: een meer linkse visie, het politieke midden en een meer rechtse visie. Die hebben we niet altijd aan partijen gekoppeld, want dat verschuift natuurlijk ook. De VVD is in mijn optiek op het terrein van de multiculturele samenleving naar links opgeschoven. Die partij heeft met het vertrek van Ayaan Hirsi Ali afscheid genomen van de culturele verklaring voor maatschappelijke verschijnselen. Geert Wilders is rechter, hij geeft wel culturele verklaringen voor bijvoorbeeld werkloosheid en criminaliteit.'

In het lesboek wordt de zorg voor gedetineerden vergeleken met de zorg voor demente bejaarden in een verpleegtehuis. Een gedetineerde kost 180 euro per dag, een demente bejaarde 137 euro.
'Ja, dat is nu eens een rechts plaatje, dat is nu eens niet politiek correct. Dit is namelijk ook waar. Het gesprek moet niet voor leerlingen

worden dichtgegooid, maar opengegooid. Dat laatste gebeurt door ze op verschillende manieren naar die werkelijkheid te leren kijken. In mijn ogen is dat de kern van de methode.'

Aan het eind van het boek staat de synthese. Lukt het om daar de vier domeinen aan elkaar te koppelen?

PARAGRAAF 2.1

Gelijke monniken, gelijke kappen. In een rechtsstaat moet gelijkheid zijn. Daarom staat in de Nederlandse grondwet dat burgers in gelijke gevallen gelijk behandeld worden. Maar vrouwen krijgen voor hetzelfde werk vaak minder betaald dan mannen. En in de cel vind je bijna geen doktoren. Deze paragraaf gaat over de vraag: Hoe gelijk worden burgers in Nederland behandeld?

Zit er een dokter in de cel?

Eerst kijk je naar het recht op gelijkheid en de uitwerking daarvan in de praktijk van de Nederlandse rechtsstaat. In de toepassing toets je de theorie van de gelijke behandeling aan de praktijk van de strafwet. In het debat staat de vraag centraal of er klassenjustitie is.

De basis: recht op gelijkheid
Alle mensen zijn vrij en gelijk. Dat staat in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Gelijkheid is dus een mensenrecht. Het recht op gelijkheid is in Nederland ook een grondrecht. In de Nederlandse grondwet staat: 'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld'. Dit heet het **gelijkheidsbeginsel**. Vrijheid en gelijkheid gaan niet alleen in verklaringen en wetten hand in hand. Ook in de geschiedenis ging de strijd om vrijheidsrechten samen met de roep om gelijke behandeling. Het verzet richtte zich tegen achterstelling en onvrijheid. Zo ging de strijd in de Franse Revolutie aanvankelijk vooral om de afschaffing van de voorrechten van de adel en geestelijkheid. Door ongelijkheden op te heffen kwam er meer vrijheid voor onderdrukte groepen. Het gelijkheidsbeginsel is voortdurend in beweging. De ontwikkeling van het denken over gelijkheid maakt dat indelingen die tijden als normaal zijn aangaan, plotseling verworpen worden. Was er vroeger slavernij en moest de vrouw na haar huwelijk natuurlijk huisvrouw zijn, nu worden deze ideeën bestempeld als discriminatie.

De uitwerking: recht halen
Artikel 1 van de grondwet formuleert het recht op gelijkheid ook negatief: 'Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.' De uitwerking van artikel 1 is dat discriminatie bestreden moet worden. Achterstelling kan bijvoorbeeld beëindigd worden door de gediscrimineerde groep een tijd lang voor te trekken. Die voorrangsbehandeling wordt **positieve discriminatie** genoemd. Positieve discriminatie is eigenlijk een vorm van ongelijke behandeling, die kan helpen om ongelijkheid te verminderen. Het emancipatiebeleid van de Nederlandse overheid kent positieve discriminatie van vrouwen, allochtonen en gehandicapten.

Positieve discriminatie is een vorm van ongelijke behandeling

Burgers die vinden dat ze gediscrimineerd worden, hoeven niet meteen naar de rechter te stappen. Ze kunnen hun klacht indienen bij de Commissie Gelijke Behandeling. Die toetst de klacht aan alle Nederlandse wetten die gaan over gelijkheid. Daaronder valt de grondwet en de Algemene Wet Gelijke Behandeling. De Algemene Wet Gelijke Behandeling geldt sinds 1994 en omschrijft welke situaties onder discriminatie vallen. Die wet is

een uitwerking van het recht op gelijkheid uit de grondwet. Het oordeel van de Commissie Gelijke Behandeling is niet bindend. Om je gelijk te krijgen zul je toch nog naar de rechter moeten. Maar dat is vaak niet nodig, omdat in de praktijk de oordelen van de Commissie Gelijke Behandeling meestal worden opgevolgd.

Bron 2

In theorie is de slavernij afgeschaft. Maar nog steeds zijn miljoenen mensen ter wereld eigendom van iemand anders. Voor de UNESCO is dit onaanvaardbaar.
Bron: Unesco Vlaanderen

HOOFDSTUK 2: IS DE RECHTSSTAAT IN CRISIS? 17

‘Dat is natuurlijk erg moeilijk. In dat deel van het boek staat een aantal onderwerpen, zoals verslaving. Per onderwerp hebben we twee of drie bladzijden, waarin de vier domeinen terugkomen: wie zijn die verslaafden; mag je verslaafden opsluiten; tot hoever gaat de verslavingszorg; en hoe wordt daarover besloten?’

Hoe krijgen vaardigheden een plek in de methode?

‘Aan het eind van elk domein staan keuzeopdrachten waarin leerlingen een klein empirisch onderzoek moeten doen. Leerlingen worden getraind in interviewen, enquêteren en participierend observeren. Verder zitten er presentatievaardigheden in: het maken van een poster of een Powerpoint-presentatie of het houden van een klein debat. Achter in het boek staat waar ze bij een dergelijk debat op moeten letten. Bij de synthese moeten ze een groter onderzoek doen aan de hand van de benaderingswijze: wat is het probleem; welke visies zijn er; en wat zou volgens jou het meest verstandige beleid zijn?’ ■

Recensie Impuls

Veel discussie

COEN GELINCK

Wolters-Noordhoff kwam al in december met twee proefkaternen van de nieuwe methode *Impuls*. Deze uitgever verdient dus een pluim omdat men de docenten ruim de tijd geeft om zich een oordeel te vormen. In deze [recensie](#) baseert Coen Gelinck zich op beide proefkaternen: een informatie- en een werkboek over het domein Rechtsstaat, beide boeken voor vwo.

Als de methode helemaal klaar is bestaat deze uit vier thema's (Rechtsstaat, Parlementaire Democratie, Verzorgingsstaat en Pluriforme Samenleving) en een synthese. Elk thema begint met een hoofdvraag, zoals 'Welke soort rechtsstaat vind jij nu in Nederland het beste?'. Daarna komen in hoofdstuk 1 drie vragen aan de orde. In het proefkatern zijn dat: hoe ziet de rechtsstaat in Nederland er nu uit; hoe is die rechtsstaat ontstaan; en welke visies zijn er op de ideale staat? In hoofdstuk 2 gaan de auteurs in op *ongelijkheid*, *efficiency* en *sociale cohesie* en in hoofdstuk 3 komt men terug op de hoofdvraag en wordt een internationale vergelijking gemaakt.

In het werkboek staan bij elke paragraaf verschillende soorten vragen en opdrachten, steeds onder de kopjes: Intro, Basis, Uitwerking, Toepassing, Debat en Afsluiting. Aan het einde van een thema volgen een afsluitend

debat en een aantal keuzeopdrachten. Er is altijd één keuzeopdracht die zich buiten de school afspeelt en één ICT-opdracht.

Meningen

Als u het interview met Paul Simons pagina 21 leest, zult u zien dat Maatschappijleer volgens deze auteur om meningsvorming draait. Wie *Impuls* doorneemt herkent deze visie direct. De hoofdvraag is steeds een meningsvraag, en het onderdeel debat komt in elke paragraaf terug. De auteurs laten ook consequent zien hoe progressief, conservatief en 'het midden' over een kwestie denken. Soms worden nogal stellige beweringen gedaan, die ik als docent graag zou nuanceren. In paragraaf 2.2 staat bijvoorbeeld: 'De politie slaagt er vaak niet in om een verdachte te arresteren. Als een dader wel is gepakt, zie hem dan nog maar eens te veroordelen. Niemand heeft zoveel rechten

als een verdachte'. Echt neutraal vind ik deze introductietekst niet. Ook bij de beschrijving van visies vliegen de auteurs soms uit de bocht. Op pagina 29 staat: 'Voorstanders van toetreding van Turkije (tot de Europese Unie) zeggen dat Turkije al jaren een democratische rechtsstaat is'. Volgens mij denken voorstanders van toetreding dat Turkije op termijn een rechtsstaat kan worden, maar zeker niet dat het land dat al jaren is.

3. het debat over de rechtsstaat beweegt zich tussen twee (ideaaltypische) uitersten: een libertaire samenleving met alleen rechten en een totalitaire samenleving met alleen plichten.

Een nadeel van de begrippen *zachte* en *harde rechtsstaat*, vind ik echter dat ze niet in de media terugkomen. Ze geven de leerlingen duidelijkheid, maar hebben buiten de maatschappijleerles weinig betekenis.

Denken leerlingen nu niet

dat een links kabinet

het strafrecht gaat afschaffen?

Ook de beschrijving van drie visies op het strafrecht is wat ongenueanceerd: 'In een rechtsstaat zijn er drie opvattingen over hoe hard of zacht de Strafwet moet zijn: de rechtse visie van de strafrechtverharders, de middenvisie van de strafrechthervormers en de linkse visie van de strafrechtafschaffers'. Denken leerlingen nu niet dat een links kabinet het strafrecht gaat afschaffen?

Veel informatie

De bespreking van verschillende visies levert leerlingen echter ook veel duidelijkheid op. Zo geeft de schematische voorstelling van verschillende visies op de rechtsstaat veel informatie:

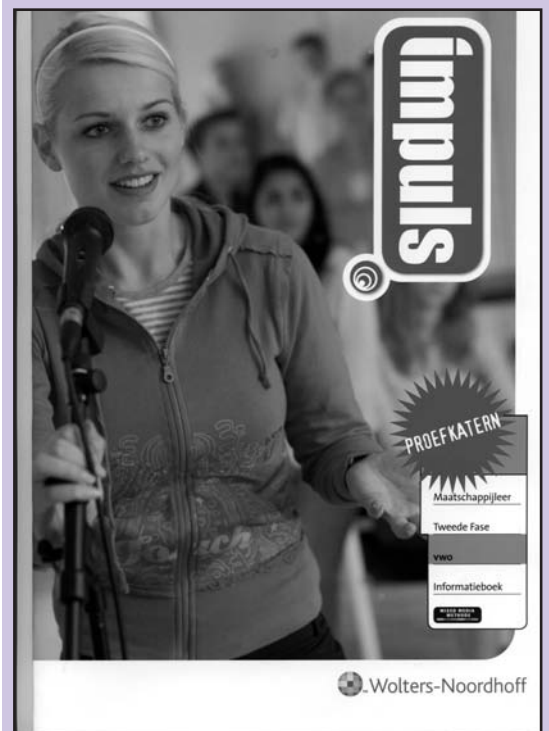
1. leg je veel nadruk op rechten en rechtsbescherming dan ben je voor een zachte rechtsstaat en links;
2. leg je meer nadruk op plichten en handhaving van de rechtsorde dan ben je voor een harde rechtsstaat en rechts;

Wat nog meer opvalt

Een belangrijk pluspunt van de methode is de aandacht die aan de historische ontwikkelingen wordt gegeven. Elk domein wordt van een historische inleiding voorzien, zodat leerlingen het onderwerp in een kader kunnen plaatsen. Een ander positief punt van de methode is de aandacht voor sociale ongelijkheid, rationalisering (efficiency) en sociale cohesie. De auteurs hebben het aangedurfd om deze voor Maatschappijleer vrij nieuwe begrippen een centrale plaats in de methode te geven, zonder dat de leerling over moeilijke woorden struikelt. De begrippenlijst roept wel vragen op: waarom staan civilisatieproces en multilateraal er niet in, terwijl unilateraal wel wordt uitgelegd; en waarom wordt de term actief burgerschap helemaal in de context van de rechtsstaat geplaatst?

Werkboek

Het werkboek bevat gevarieerde opdrachten en vragen. Leerlingen moe-

ten kennisvragen beantwoorden, maar worden ook uitgedaagd om statistieken en spotprenten te interpreteren. Sommige vragen laten zich echter moeilijk beantwoorden. Zo wordt naar aanleiding van de theorieën over de invloed van de media gevraagd welke theorie volgens de leerling de meeste invloed op zijn referentiekader heeft? Zodra er een docentenhandleiding beschikbaar is, zal ik daarin opzoeken wat het antwoord op deze vraag is. Voorlopig veronderstel ik dat de auteurs een andere vraag wilden stellen, namelijk: welke theorie beschrijft volgens jou het best hoe de media jouw referentiekader beïnvloeden?.

Positief aan het werkboek is dat leerlingen ook *anders kunnen leren*. Ze moeten dan bijvoorbeeld een rollenspel over een rechtszitting ontwikkelen. De docent zou er in dat geval voor kunnen kiezen een aantal opdrachten uit het werkboek over te slaan. Maatschappijleer moet immers meer zijn dan de beantwoording van vragen in een werkboek, daarover zijn de auteurs en deze recensent het helemaal eens. ■

*Interview met Thema's Maatschappijleer-auteurs
Marijke Linthorst, Bas Schuijt en Theo Schuurman*

Jongeren leren keuzen maken

COEN GELINCK

Uitgeverij Essener brengt al jaren maatschappijleerboeken op de markt, voor Maatschappijleer 1 en Maatschappijleer 2 en voor vmbo en havo/vwo. Ook nu komt de uitgeverij met een nieuwe methode. In een [interview](#) met *Maatschappij & Politiek* vertellen drie van de zes auteurs over *Thema's Maatschappijleer*: Bas Schuijt is verantwoordelijk voor de havo-methode, Marijke Linthorst voor de vwo-methode en Theo Schuurman is betrokken bij alle uitgaven van Essener.

Coen Gelinck: Verandert er veel ten opzichte van de huidige methode?

Marijke Linthorst, Bas Schuijt en Theo Schuurman: 'Massamedia vervalt als apart thema, een aantal onderdelen daarvan nemen we wel in de methode op. Het thema Werk is Verzorgingsstaat geworden. Criminaliteit is gedeeltelijk verdwenen en vervangen door het nieuwe thema Rechtsstaat. Helemaal nieuw is natuurlijk Rechtsstaat en deels Pluriforme Samenleving. Je kunt de ontwikkelingen in de samenleving met deze domeinen veel beter beschrijven dan met de oude thema's. Veranderingen in de verzorgingsstaat zijn niet alleen het gevolg van beleidswijzigingen, maar ook van

veranderingen in de samenleving.' **Wat is de gedachte achter deze methode?**

'We beginnen beide methoden met een uitgebreid *nulde thema*: Wat is Maatschappijleer? Dat geeft ons de gelegenheid het wat minder statisch te brengen dan in de huidige methode. In dit startthema is het verbindende element: 'Je bent nu nog 16, 17 jaar, maar straks mag je stemmen, heb je een baan en ben je onderdeel van de pluriforme samenleving. Je dagelijks handelen bevindt zich - zonder dat je dat misschien beseft - binnen het kader van de rechtsstaat'. We bieden die vier koppelingen aan, zodat leerlingen zich daarvan bewust worden. De oude

thema's gaven daar minder aanleiding toe. Dat waren toch meer op zichzelf staande onderwerpen. Het gaat erom dat leerlingen weten waar ze staan als ze 18 jaar worden, dat ze dan keuzen kunnen maken. Elk hoofdstuk begint met een situatieschets of dilemma, zodat de leerlingen vanaf het begin iets hebben om over na te denken en niet zomaar iets roepen. Bijvoorbeeld: Samir A. wordt vrijgesproken en iedereen klaagt steen en been, maar het is de rechtsstaat die hem vrijspreekt, en hem overigens daarna toch veroordeelt. Daarna volgt in het hoofdstuk de kennis die nodig is om een oordeel over een dergelijke kwestie te vormen. Net als in de huidige methode staat ook in de nieuwe methode een analy-

seschema, aan de hand waarvan leerlingen een presentatie kunnen voorbereiden. In het werkboek laten we het analyseschema in gedeelten terugkomen. De basisbegrippen macht, belangen, waarden en normen - en bij het vwo ook sociale cohesie - komen in het hele boek terug.'

Komt sociale cohesie in een apart hoofdstuk aan de orde?

Het heeft een nadrukkelijke plaats in Pluriforme Samenleving, maar komt ook bij andere thema's terug, zoals bij Verzorgingsstaat. Vroeger was de verzorgingsstaat voor een vrij uniforme groep: de man kostwinner, de vrouw thuis. Eigenbelang en solidariteit lagen toen in elkaars verlengde. Als de samenleving pluriformer wordt moet je andere arrangementen

<p>9 Maatschappelijk probleem of niet?</p> <p>Gaat het in de volgende situaties om een persoonlijk of een maatschappelijk probleem? Leg steeds je antwoord uit.</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%; padding: 5px;">Haifa komt te laat op school omdat haar trein vertraging had.</td> <td style="width: 70%;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Marc (25) en Lisette (26) willen graag een huis kopen maar de huizen zijn bijna allemaal te duur.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Anouk is haar bijbaantje kwijtgeraakt omdat ze haar werk niet goed deed.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">De oma van Peter is tachtig en woont in een verzorgingshuis. Ze wordt vandaag niet gewassen omdat alle verpleegsters het te druk hebben.</td> <td></td> </tr> </table> <p>10 Wat hoort bij wat?</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>1. verzorgingsstaat ☐</p> <p>2. rechtsstaat ☐</p> <p>3. dilemma ☐</p> <p>4. parlement ☐</p> <p>5. pluriforme samenleving ☐</p> <p>6. maatschappelijk probleem ☐</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>A. grote groepen hebben er last van</p> <p>B. volksvertegenwoordiging</p> <p>C. verschillende etnische herkomst en verschillende levenswijzen</p> <p>D. sociaal-economisch thema</p> <p>E. rechtvaardigheidsgevoel</p> <p>F. lastig vraagstuk waarbij je moet kiezen</p> </td> </tr> </table> <p>11 IN HET NIEUWS</p> <p>Op de foto zie je vrouwen die naar het gerechtshof kwamen vanwege het proces tegen de Hofstadgroep.</p> <p>a. Waarvan werden de leden van de Hofstadgroep beschuldigd?</p> <p>b. Leg uit waarom deze foto stond bij een artikel over de toenemende druk op de Nederlandse rechtsstaat.</p>	Haifa komt te laat op school omdat haar trein vertraging had.		Marc (25) en Lisette (26) willen graag een huis kopen maar de huizen zijn bijna allemaal te duur.		Anouk is haar bijbaantje kwijtgeraakt omdat ze haar werk niet goed deed.		De oma van Peter is tachtig en woont in een verzorgingshuis. Ze wordt vandaag niet gewassen omdat alle verpleegsters het te druk hebben.		<p>1. verzorgingsstaat ☐</p> <p>2. rechtsstaat ☐</p> <p>3. dilemma ☐</p> <p>4. parlement ☐</p> <p>5. pluriforme samenleving ☐</p> <p>6. maatschappelijk probleem ☐</p>	<p>A. grote groepen hebben er last van</p> <p>B. volksvertegenwoordiging</p> <p>C. verschillende etnische herkomst en verschillende levenswijzen</p> <p>D. sociaal-economisch thema</p> <p>E. rechtvaardigheidsgevoel</p> <p>F. lastig vraagstuk waarbij je moet kiezen</p>	<p>12 Maatschappijleer op school</p> <p>a. In welk opzicht verschilt maatschappijleer van andere schoolvakken?</p> <p>b. Omschrijf in je eigen woorden wat het doel van maatschappijleer is.</p> <p>c. Waar moet volgens jou een mening aan voldoen om een goede mening te zijn?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>13 Maatschappijleer en verder leren</p> <p>Bekijk bron 2 in je lesboek. Kies een studie jij leuk vindt. Ga op internet op zoek naar meer informatie over deze studie. Maak op een apart blad een kort verslag en vermeld onder meer: waar kun je deze studie doen, welke vakken zijn belangrijk, en welke beroepen kun je doen met deze studie?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>14 De twee grootste zorgen</p> <p>Lees bron 1 in je lesboek.</p> <p>a. Leg uit aan de hand van de drie criteria uit waarom de milieuproblematiek een maatschappelijk probleem is.</p> <p>b. Wat vind jij het grootste maatschappelijke probleem? Motiveer je antwoord.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>15 IN HET NIEUWS</p> <p>a. Wie is deze man en wat is er met hem gebeurd?</p> <p>b. Leg uit wat deze gebeurtenis te maken heeft met het begrip rechtsstaat.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
Haifa komt te laat op school omdat haar trein vertraging had.											
Marc (25) en Lisette (26) willen graag een huis kopen maar de huizen zijn bijna allemaal te duur.											
Anouk is haar bijbaantje kwijtgeraakt omdat ze haar werk niet goed deed.											
De oma van Peter is tachtig en woont in een verzorgingshuis. Ze wordt vandaag niet gewassen omdat alle verpleegsters het te druk hebben.											
<p>1. verzorgingsstaat ☐</p> <p>2. rechtsstaat ☐</p> <p>3. dilemma ☐</p> <p>4. parlement ☐</p> <p>5. pluriforme samenleving ☐</p> <p>6. maatschappelijk probleem ☐</p>	<p>A. grote groepen hebben er last van</p> <p>B. volksvertegenwoordiging</p> <p>C. verschillende etnische herkomst en verschillende levenswijzen</p> <p>D. sociaal-economisch thema</p> <p>E. rechtvaardigheidsgevoel</p> <p>F. lastig vraagstuk waarbij je moet kiezen</p>										

invoeren, anders pikken mensen er alleen dat uit waar zij zelf belang bij hebben en dan verdwijnt de solidariteit.'

Heeft u een deel van de oude stof aan de nieuwe eindtermen toegevoegd?

'Strafrecht en criminaliteit staan niet expliciet in de eindtermen, maar dat onderwerp vinden de leerlingen interessant. Dus dat doen we toch voor een deel. Bij Verzorgingsstaat hebben we ook elementen van werk en de ontwikkeling van de verzorgingsstaat vanuit de nachtwakersstaat in de negentiende eeuw toegevoegd, omdat we weten dat het belangrijke lesstof is. We overstijgen de eindtermen dus regelmatig. Als alleen de eindtermen zouden worden genomen, kan met een dun boekje worden volstaan en dan leg je ook niet uit waar die eindtermen vandaan komen. Af en toe wordt er, bijvoorbeeld over de Europese Unie, kennis voorondersteld die de leerlingen helemaal niet hebben. Daarover moet dan ook iets in het boek worden opgenomen.'

Komt het historische perspectief bij alle domeinen aan de orde?

'In alle thema's. Een eigen voorbeeld [Marijke Linthorst]: in de jaren zestig moest ik een rok over een broek aantrekken toen ik naar de katholieke meisjesschool ging. Mensen kijken nu heel gek naar de kleding van allochtonen, maar het is nog niet zo lang geleden dat we dat zelf ook hadden. Het is ook onze bedoeling dat leerlingen dat soort fenomenen een beetje in perspectief kunnen plaatsen. Je kunt laten zien dat er spanningen ontstaan, maar dat dat ook heeft te maken met het feit dat we een aantal dingen zelf nog maar net hebben overwonnen. Zo hebben we de ach-

terstelling van homo's net achter ons gelaten, dat willen we niet terug.'

Hoe heeft u rechten en plichten een plek gegeven?

'We nemen Hoofdstuk 1 van de Grondwet op. Door het boek heen wordt daarnaar verwezen. Voor het onderwerp Rechtsstaat in het vwo-boek is Kees Schuyt benaderd. Hij durft het aan om een heel hoofdstuk over de Grondwet te schrijven, maar zo dat het tot leven komt. Je verveelt je geen moment.'

Hadden de ervaringen met de huidige methode gevolgen voor dit boek?

'Leerlingen gaven aan dat de manier waarop de kaders waren vormgegeven niet aantrekkelijk waren. Dat hebben we aangepast. Ook is er voor een iets grotere letter gekozen. Verder zijn de hoofdstukken allemaal ongeveer even lang: vier pagina's voor de havo, zes voor het vwo. De lesstof wordt minder statisch aangeboden; leerlingen worden directer aangesproken.

We vertellen ook niet meer binnen welke invalshoek een bepaald thema valt. Daardoor beperk je jezelf heel erg. Het gaat er juist om samenhang aan te brengen, dus moet je niet elk domein vanuit een bepaalde invalshoek gaan bekijken.'

Is er veel verschil tussen de havo- en vwo-methode?

'De twee boeken zijn los van elkaar geschreven. Pas daarna zijn we elkaar gaan aanvullen en corrigeren. Het verschil tussen havo en vwo is daardoor groter geworden. In het vwo-boek worden leerlingen in het algemeen meer geprikkeld om te commentariëren, te analyseren en te nuanceren dan in de havo-methode.

Bij havo wordt bijvoorbeeld geconstateerd dat er een kloof is tussen burgers en politiek. Er wordt een aantal oorzaken en een mogelijke verandering - bijvoorbeeld de invoering van een referendum - genoemd. Bij het vwo wordt het veel genuanceerder gebracht: politici proberen aan de ene kant de afstand te verkleinen, maar aan de andere kant klinkt de roep om politiek leiderschap. Die nuance is te moeilijk voor havo-leerlingen, dus wordt die daar door ons weggelaten.'

Heeft dat niet tot gevolg dat de havo-leerling de samenleving straks verkeerd begrijpt?

'Nee, de nuance zit er daar ook wel in. Op havo-niveau worden dingen aangereikt die ze ook moeten kunnen verklaren, maar in het vwo wordt een stapje verder gegaan. Daar worden geen kant-en-klare oplossingen aangeboden. Er worden ontwikkelingen geschetst en daar moeten de leerlingen zelf wat mee.'

Wat is er in de werkboeken veranderd?

'Ook in de werkboeken is er een duidelijk verschil tussen havo en vwo. We hebben een denktank met docenten opgezet. Die legden de nadruk op het belang van het werkboek. Wij denken dat het lesboek het belangrijkste is, maar de docenten kijken daar anders naar. Hun lessen draaien vaak meer om het werkboek. Daar zijn ze tevreden over, dus dat mocht niet te veel veranderen. Daarom blijven we de goede punten in de werkboeken accentueren, ook al zijn er veel nieuwe opdrachten bijgekomen.'

Wat zijn die goede punten?

'De actualiteit en de grote veelzijdig-

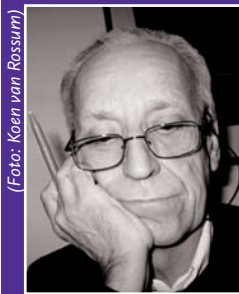
heid van opdrachten; een grote variatie aan didactische vormen.

Leerlingen geven aan dat ze moeite hebben met te lange rijtjes vragen. Ze willen liever drie vragen en dan weer drie vragen. Verder worden de werkboeken *full colour*, want leerlingen vinden het visuele aspect belangrijk en zijn er meer *thinking skills* (denkvaardigheden) in verwerkt. Daarbij is het denkproces belangrijker dan de uitkomst. Er is niet één goed antwoord. De leerling moet kunnen omschrijven waarom hij een antwoord kiest, daar gaat het om. Dat is wezenlijk anders dan een reproductievraag.'

Er was tot nu toe veel overlap tussen uw methoden voor Maatschappijleer 1 en 2. Sluit deze methode beter aan op uw boeken voor Maatschappijwetenschappen?

'Er is nu drie jaar stilstand bij Maatschappijwetenschappen (de nieuwe naam wordt ingevoerd, de oude eindtermen en boeken blijven), maar voor de leerlingen is Massamedia natuurlijk nieuw, want dat zit niet meer in het maatschappijleerprogramma. Criminaliteit gaat ook afwijken, de oorzaken van criminaliteit staan bijvoorbeeld niet meer in het maatschappijleerboek. Bij Politiek en Verzorgingsstaat blijft de overlap bestaan totdat de eindtermen van maatschappijwetenschappen zijn gewijzigd.

We blijven voor Maatschappijwetenschappen voorlopig met de huidige vier thema's werken. Bij het nieuwe programma voor Maatschappijwetenschappen willen we wel het hele programma gaan coveren. Zodra de eindtermen er zijn gaan wij ermee aan de slag.' ■

(Foto: Koen van Rossum)

Tegen de waan

De Provinciale Staten kiezen de Eerste Kamer. Dat is, *mutatis mutandis*, in alle beschaafde democratieën het geval. In de Amerikaanse Senaat zijn alle vijftig staten, van groot tot klein, gelijkelijk vertegenwoordigd. De rege-

ringen van de Duitse deelstaten stellen de Bondsraad samen. In het Britse Hogerhuis staan de adel en de clerus voor hun domeinen en bisdommen.

Ziet u het patroon? Volksvertegenwoordigingen treden op namens de individuele burgers van een land, terwijl senaten *territoriale* vertegenwoordigingen zijn. Een staat definieert zichzelf immers zowel naar zijn bevolking als naar zijn grondgebied.

Dit historisch argument gebruikt men zelden in de niet aflatende discussie over de rol van de Eerste Kamer in ons staatsbestel. In 1815 was de instelling een noodzakelijke garantie voor de territoriale rechten van de ooit autonome provincies in de nieuwe eenheidsstaat Nederland. De oude provincies kregen weliswaar hun autonomie niet terug, maar kregen wel een belangrijke politieke rol toegewezen: als samenstellers van een kamer van reflectie, een rem op de waan van de dag. Democratie mocht veel betekenen, maar zeker niet de macht aan *het grauw*. Nu was daarvoor niet veel te vrezen zolang alleen mensen met bezit, dus met materieel belang in de staat, mochten stemmen, maar zeker na de invoering van het algemeen kiesrecht, een eeuw later, zag men met reden een wezenlijk gevaar in ongeremd populisme.

Dat argument geldt nog steeds, in versterkte mate. Populisme is een groter gevaar dan ooit. Het zijn dan ook de populisten die het hardst om afschaffing roepen. Helaas gesteund door veel onderwijzers, die ervoor worden betaald het stelsel uit te leggen, maar daarin niet slagen omdat ze de materie zelf niet beheersen. U moet me niet kwalijk nemen dat ik hier een parallel zie met het pleit voor spellingsvereenvoudiging...

Grom

Anders, maar zichzelf gebleven

COEN GELINCK

Deze **recensie** van de methode *Thema's* van uitgever Essener is gebaseerd op een proefkatern van het havo-boek. Daarin staan het inleidende deel 'Wat is Maatschappijleer?' en het deel over het domein Rechtsstaat. Daarnaast is gekeken naar een voorlopige versie van het werkboek bij het proefkatern. Omdat de uitgever nog geen lesmateriaal uit de vwo-methode kon overleggen, gaat Coen Gelinck niet in op het verschil tussen havo en vwo.

In het inleidende deel 'Wat is Maatschappijleer?' wordt uitgelegd dat Maatschappijleer over maatschappelijke problemen gaat. Verder wordt een aantal kernbegrippen (*normen en waarden, belangen en macht*) uitgelegd en daarna volgt het bekende analyseschema dat op een aantal punten is aangepast, zij het niet conform de eisen van het nieuwe programma. Het is de bedoeling van de auteurs dat leerlingen met dit analyseschema zelf een maatschappelijk probleem kunnen beschrijven en analyseren.

Domein als thema

Na de introductie volgt een hoofdstuk over de betrouwbaarheid van

bronnen, waarin onder andere selectieve waarneming en manipulatie een plek hebben gekregen. Er wordt in de inleiding onderscheid gemaakt tussen vier domeinen: Rechtsstaat, Parlementaire Democratie, Pluriforme Samenleving en Verzorgingsstaat. De vier domeinen worden opgevat als thema's waarbij men aan elk domein een kernvraag koppelt, zoals: 'Hoe streng vind jij dat de rechtsstaat moet zijn?'.

Na dit inleidende deel volgen de hoofdstukken over de vier thema's. Er zijn - in elk geval voor het deel over de rechtsstaat - nieuwe teksten geschreven, maar men heeft ook van teksten uit de oude methode gebruikgemaakt. De hoofdstukken over de

rechtsstaat (beginselen, discussie en internationale vergelijking) zijn nieuw. De hoofdstukken over het strafrecht en de oorzaken van criminaliteit komen grotendeels uit de bestaande methode maar maken dus geen onderdeel meer uit van het nieuwe examenprogramma.

Aantrekkelijk en duidelijk

De structuur van het boek is voor leerlingen gemakkelijk te doorgronden. De hoofdstukken zijn overzichtelijk en eindigen met een kolom waarin een relevante persoon of situatie naar voren wordt gehaald. Zo lezen we bijvoorbeeld wat er in Amerika gebeurt als Oprah Winfrey een boek aanprijst. De auteurs gebruiken duidelijke taal, hoewel de term *zedelijk bewustzijn* nogal jaren vijftig kan overkomen. Meteen daarna wordt dit overigens in *normen en waarden* vertaald.

Het leer- en werkboek zijn aantrekkelijk vormgegeven. Een goed voorbeeld daarvan is de pagina waarop de theorieën over de oorzaken van criminaliteit staan, elk in een eigen gekleurd vlak. Doordat de vormgeving van deze pagina van de standaardtekst afwijkt, wordt echter de indruk gewekt dat deze theorieën buiten de leerstof vallen. Uit de begrippenlijst blijkt pas dat de *anomie* en *de bindingstheorie* volgens de auteurs wel belangrijke begrippen zijn.

Losse thema's

Het kan worden betwijfeld of de leerlingen de verschillende thema's (domeinen) aan elkaar zullen koppelen. Dwarsverbanden met pluriforme samenleving of parlementaire democratie worden in het deel over de rechtsstaat niet expliciet gelegd. Docenten zullen geneigd zijn de vier

thema's los van elkaar te behandelen en de vraag is of de thema's dan ergens bij elkaar komen. Het analyse-schema zou daar een rol in kunnen spelen, maar in dat schema wordt leerlingen niet gevraagd wat de raakvlakken tussen het gekozen maatschappelijk probleem en de vier domeinen zijn.

Ook de kernvragen uit 'Wat is Maatschappijleer?' komen naar mijn idee te weinig in het boek terug. De kernvraag wordt in het deel over de rechtsstaat niet systematisch als kapstok gebruikt. Hoewel er in de kernvragen naar de mening van leerlingen wordt gevraagd, krijgt die meningsvorming in het lesboek weinig aandacht. In het werkboek staan wel discussieopdrachten die de meningsvorming kunnen bevorderen.

Op één plek komt de maatschappijvisie van de auteurs duidelijk naar voren. Door een open discussie waarbij je je van je eigen referentiekader bewust bent, kunnen we volgens het boek 'de verharding en polarisatie in de samenleving tegengaan en kan er sprake zijn van een echte *samenleving*'.

Burgerlijk recht en internationale vergelijking

Het boek legt goed uit dat er nog andere rechtsgebieden zijn dan het strafrecht. Dieper dan voorheen gaat men in op het burgerlijk recht zodat leerlingen weten wat ze kunnen verwachten als ze ooit hun ontslag willen aanvechten. De inleiding van dit hoofdstuk gaat over de foto's van Bridget Maasland in *Playboy* die op internet terechtkwamen. De auteurs van *Thema's* gebruiken overigens steeds actuele en aansprekende voorbeelden. In het hoofdstuk over de internationale vergelijking probe-

ren ze te veel in vier pagina's te stoppen. Het boek kijkt naar de Verenigde Staten en België, maar België komt er nogal bekaaid van af. Dan staat er: 'In België is de situatie vergelijkbaar met Nederland.' Zelf had ik de beperkte ruimte die aan onze zuiderburen wordt besteed aan de beschrijving van het Amerikaanse systeem toegevoegd. Nu krijgen het staats-hoofd en het Hooggerechtshof aandacht, maar wordt het Congres grotendeels buiten beeld gelaten. Misschien komt dat bij parlementaire democratie aan de orde?

Werkboek

Het werkboek van *Thema's* bestaat uit gevarieerde opdrachten die op allerlei verschillende manieren een beroep op de hersens van de leerling doen. Opdrachten als 'welke woorden ontbreken?' en 'welk woord hoort in dit rijtje niet thuis?' zetten de leerling op een andere manier aan het denken dan de gewone kennisvragen. Je gaat je afvragen of standaard kennisvragen nog wel in een dergelijk werkboek thuishoren: leerlingen die braaf vragen beantwoorden (of antwoorden overschrijven) en dan denken dat ze iets hebben geleerd zijn er al genoeg. Ik zet leerlingen liever aan het werk met de opdracht taboewoorden (beschrijf de Trias Politica zonder deze woorden te gebruiken) of een opdracht waarbij ze kruisjes mogen zetten (is dit strafbaar of niet?). Ook mooi: leerlingen worden uitgedaagd de eerste 23 artikelen van de Grondwet grondig te bekijken. ■

Overzicht nieuwe maatschappijleermethoden 2007

Naam methode	Actua.ml havo/vwo gemeenschappelijke deel	Civitas	Delphi	Impuls	Thema's Maatschappijleer
Uitgever	Actua Valkseweg Oost 49 6741 ZL Lunteren	Garant Somerenstraat 13-15 2018 Antwerpen België	ThiemeMeulenhoff Industrieweg 85 Postbus 7	Wolters-Noordhoff Damsport 157 9728 PS Groningen	Essener Zaanweg 67b 1521 DM Wormerveer
Auteurs	Huub Francort	Huub Philippens Arjan Dijkstra R. de Jager Theo Koops	Jan de Kievid Hans van der Heijde Bert de Weme	Paul Simons Bastiaan van Zanten	havo: Bas Schuijt Theo Rijpkema Theo Schuurman Marian Meijer vwo: Marijke Linthorst Kees Schuyt Theo Rijpkema Theo Schuurman
Opzet methode	leerboek en werkboek in één	leerboek werkboek	leerboek en werkboek in één	leerboek, werkboek	leerboek, werkboek, methodesite
Gekozen thema's	Parlementaire Democratie Pluriforme Samenleving Rechtsstaat Verzorgingsstaat	Geen thema's maar domeinen Introductie Deel I: Opbouw Deel II: Systemen artikelen uit Grondwet en belangrijke wetten	Parlementaire Democratie Pluriforme Samenleving Rechtsstaat Verzorgingsstaat	Parlementaire Democratie: politieke besluitvorming Pluriforme Samenleving: multiculturele samenleving Rechtsstaat: criminaliteit Verzorgingsstaat: werk/werkloosheid	Parlementaire Democratie Pluriforme Samenleving Rechtsstaat Verzorgingsstaat
Onderscheid havo/vwo	één methode met extra vwo-stof	één methode maar wel afzonderlijke werkboeken voor havo en vwo	aparte methode voor havo en vwo; differentiatie naar onderwerpen, opdrachten, bronnen, illustraties, taalgebruik	aparte methode voor havo en vwo; in vwo-methode meer internationale vergelijking	aparte methode voor havo en vwo (vwo meer verdieping)
Prijs	€ 32,95	nog niet bekend	€ 38,10	leerboek: € 26 werkboek: € 12	nog niet bekend
Datum verschijning	januari 2007 maart/april 2007	februari 2007	januari 2007	leerboek havo: juni 2007 werkboek havo: april 2007 leerboek vwo: januari 2007 werkboek vwo: april 2007	
Opmerkingen	via e-mail kunnen kosteloos enkele hoofdstukken van de methode worden ingezien (info@actua-uitgeverij.nl)			proefpakket voor havo is 1 maart beschikbaar	

Voor lesmateriaal, een M&P-artikel uit 2006, informatie over abonnementen en advertenties, of als u wilt weten wanneer de volgende M&P uitkomt

Het vakblad voor maatschappijleer nu ook op internet!

www.maatschappijenpolitiek.nl

(Oproep)

Cito zoekt docenten voor de constructie van opgaven voor centrale examens maatschappijleer/ maatschappijwetenschappen havo/vwo.

Docenten die willen reageren, dienen in ieder geval te voldoen aan de volgende voorwaarden:

- . ruime ervaring hebben met maatschappijleer als centraal examenvak in havo en/of vwo;
- . over gedegen vakkennis beschikken met name over de domeinen die op het centraal examen getoetst worden;
- . creatief zijn in het bedenken en construeren van opgaven aan de hand van divers actueel bronnenmateriaal;
- . beschikken over een goed taalgevoel en helder kunnen schrijven.

Een opdracht om vragen te construeren aan de hand van bronnenmateriaal maakt onderdeel uit van de selectieprocedure. Ook wordt u gevraagd recente zelf gemaakte toetsen op te sturen.

Leden van de constructiegroep krijgen een persoonlijk contract bij Cito voor een vast aantal nader te bepalen uren. De werkzaamheden kunnen al dit schooljaar starten.

Als u belangstelling heeft, ontvang ik graag vóór 20 maart 2007 een brief met vermelding van uw motivatie, ervaring met examenklassen, ervaring met toetsconstructie en deskundigheid in het vak. Via de site van Cito (www.cito.nl) kunt u ook een aanmeldingsformulier downloaden en naar mij mailen.

Wilt u aanvullende informatie, dan kunt u contact opnemen met ondergetekende.
E-mail: victor.gijselhart@cito.nl of telefoon (026) 3521345.

Advies profielcommissies havo/vwo

De minister van Onderwijs heeft in 2004 en 2005 twee profielcommissies ingesteld voor een advies over de vorm en inhoud van de profielen en over de doorstroming naar het hoger onderwijs. Het gaat hierbij om de lange termijn, de veranderingen die in 2007 worden doorgevoerd zijn al vastgesteld. De profielcommissies buigen zich dus over de vraag hoe het na 2007 met die profielen verder moet. De commissies komen uiterlijk 1 augustus met een advies aan de minister, maar zij kwamen in december al met een ontwerpadvies. Iedereen kan tot 28 februari 2007 op dit ontwerpadvies reageren. Op de internetpagina www.profielcommissies.nl staat het ontwerpadvies en kunt u via het forumplein uw mening geven. De belangrijkste elementen voor Maatschappijleer vindt u in paragraaf 5.3 en 6.5.2 van het conceptadvies.

Paragraaf 5.3 gaat over de profielstructuur. De profielcommissies willen toe naar twee profielen: één natuurprofiel en één maatschappijprofiel. Het maatschappijprofiel bestaat op de havo uit twee richtingen (Maatschappij & Gedrag en Maatschappij & Economie) en in het maatschappijprofiel vwo daarnaast nog uit een derde richting (Maatschappij, Taal & Cultuur). Het examenvak Maatschappijwetenschappen is een vast onderdeel van de richting Maatschappij & Gedrag en is daarnaast een profielkeuzevak bij de andere richtingen in het maatschappijprofiel. Belangrijk uitgangspunt van het conceptadvies is ook dat scholen alle profielkeuzevakken moeten aanbieden.

In paragraaf 6.5.2 stellen de profielcommissies voor een component *maatschappij* op te nemen in het gemeenschappelijke deel waarin Maatschappijleer wordt geïntegreerd. Deze component krijgt een redelijk grote omvang - vergelijkbaar met

profielvakken - en wordt met een school-examen en centraal examen afgesloten. Er is voor een opzet van deze component gekozen waarbij vanuit de verschillende vakken bijdragen aan kernmodules worden geleverd. Deze modules zijn thematisch van opzet. Maatschappijleer, Maatschappijwetenschappen, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Economie en Filosofie zouden bijdragen aan deze component moeten leveren. De component maatschappij krijgt de naam *Geïntegreerde Maatschappijwetenschappen* mee, maar let op: dat is dus heel iets anders dan het profielvak Maatschappijwetenschappen. In dit voorstel staat er geen zelfstandig vak Maatschappijleer meer op het rooster.

De (demissionair) minister van Onderwijs heeft in december afwijzend op het concept advies gereageerd en vindt dat de profielcommissie zich uitspreekt over zaken die niet in de opdracht lagen besloten. Toch loont het wellicht de moeite om via www.profielcommissies.nl te laten weten wat u van het conceptadvies vindt. Het NVLM-bestuur staat een stuk positiever tegenover de inhoud van paragraaf 5.3 dan tegenover de inhoud van paragraaf 6.5.2. Het bestuur zal - mede op basis van reacties uit de jaarvergadering van 2 februari - aan de profielcommissies laten weten wat de visie van de NVLM op het ontwerpadvies is.

Combinatiecijfer

Op 10 november hebben wij in een brief aan de Raad van State onze bezwaren tegen het combinatiecijfer kenbaar gemaakt. Ook hebben wij in de brief een mogelijk alternatief voor dit combinatiecijfer geschetst. Dit herziene voorstel heeft niet de negatieve effecten die het combinatiecijfer met zich meebrengt en de slaag/zakregeling voor havo/vwo wordt analoog aan de slaag/zakregeling voor het vmbo vormgegeven. Het NVLM-voorstel luidt: er is geen combinatiecijfer, in de slaag/zakregeling tellen alle vakken normaal mee. Een 4 of 5 voor kleine vak-

ken (onderdelen) met minder dan 200 studielasturen kan worden gecompenseerd door een 7 of hoger voor een groot vak met minimaal 300 studielasturen. Andersom kan dat niet.

De Raad van State heeft inmiddels advies uitgebracht aan de minister, maar de inhoud daarvan is bij het schrijven van dit bericht nog onbekend. Het wachten is nu op nieuws van het Ministerie.

Ledenadministratie

Af en toe raken er in de ledenadministratie leden zoek door verhuizing en/of door ontbrekende e-mail gegevens. Als u lid bent en nooit meer wat van de NVLM hoort via e-mail of post, neemt u dan even contact op met de ledenadministratie: tstroobach@hotmail.com.

Coen Gelinck en Arthur Pormes

NVLM-bestuur

Arthur Pormes, voorzitter

telefoon: 0346-262888

e-mail: a.pormes@brokledede.nl

Coen Gelinck, secretaris

Nieuwe Prinsengracht 78 II

1018 VV Amsterdam

telefoon: 020-6866972

e-mail: coen@wxs.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tstroobach@hotmail.com

Ingrid Faas

ingridfaas@gmail.com

Rob van Otterdijk

r.vanotterdijk@chello.nl

Regula Rexwinkel

rexraats@planet.nl

Hans Teunissen

hans_teunissen@hotmail.com

Glenn Truideman

gmruideman@home.nl

Felix van Vugt

felix.vanvugt@tiscali.nl

Girorekening NVLM: 1889654

www.nvlm.nl

Signalementen

■ Verrassend Bevolkt!

Via het lesprogramma Verrassend Bevolkt! van de Centra voor internationale samenwerking (COSsen), raken leerlingen in gesprek met vluchtelingen, asielzoekers en andere nieuwkomers. Ze leren over elkaars achtergronden en opvattingen. Ook komen ze meer te weten over de samenhang tussen armoede, ontwikkeling en migratie.

De kracht van het lesprogramma ligt in de combinatie van theorie en praktijk, kennis opdoen en kennis maken. Kennis opdoen gebeurt via lessen over de achtergronden van vluchten, werkvormen over denkbeelden en landeninformatie. Kennis maken gebeurt via gastlessen door vluchtelingen, in samenwerking met werkgroepen van VluchtelingenWerk, of een bezoek aan een asielzoekerscentrum. Ook een meting voor- en achteraf onder de leerlingen, waarbij ze hun mening over het vluchtelingen-vraagstuk geven, en theaterworkshops kunnen een programmaonderdeel zijn.

Het programma is geschikt voor leerlingen van het voortgezet onderwijs en de klassen 1 en 2 van het mbo. Vanaf eind februari 2007 is voor 50 euro de handleiding beschikbaar waarmee u zelf aan de slag kunt. Voor meer informatie: www.cosshz.nl of telefoon 078 - 6131788.

■ Profielwerkstuk

Wie maakt het beste profielwerkstuk Maatschappijleer? Bent u docent Maatschappijleer op havo en/of vwo en begeleidt u leerlingen bij het profielwerkstuk? Doe dan mee aan de wedstrijd voor het beste profielwerkstuk Maatschappijleer. De winnende leerling ontvangt

een fantastische luchtballonvaart en een digitale camera. Hiemee kan hij vanuit de lucht een kijkje op onze samenleving nemen en zelf deze ervaringen vastleggen. Om inspiratie op te doen krijgt de winnaar tevens het boek *De aarde vanuit de hemel*. Er wordt zowel op havo- als op vwo-niveau een winnaar aangewezen.

De ingezonden profielwerkstukken zullen worden beoordeeld door een deskundige jury bestaande uit: Wim van Oorschot, hoogleraar Sociologie (UvT), Alkeline van Lenning, universitair docent Sociologie (UvT), Theo van Tilburg, hoogleraar Sociale Gerontologie (VU), Geert de Vries, universitair docent Sociologie (VU) en Arthur Pomes, docent Maatschappijleer en voorzitter van de NVLM.

De profielwerkstukken dienen vóór 1 april 2007 te worden ingezonden naar: Vrije Universiteit, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Wedstrijd Profielwerkstukken Maatschappijleer, De Boelelaan 1081, 1081 HV Amsterdam of digitaal naar: profielwerkstuk@fsw.vu.nl.

■ Filosofie

In het nieuwste nummer van het tijdschrift *Filosofie & Praktijk* wordt aandacht besteed aan de status van reflectie binnen het onderwijs. In het artikel 'Reflecteren in het onderwijs. Probleemoplossers, bevrijders en ontdekkingsreizigers' stelt Henk Procee dat reflectie hoog op de agenda staat. Hij komt met een model waarin hij vertrekt vanuit Kant; reflectie als de uitbreiding van de persoonlijke en professionele horizon.

Verder gaat Bertjan Wolthuis in het eerste nummer na de recente Tweede Kamerverkiezingen in op de vraag wat een politiek spelletje is en op besloten oordeelsvorming en de openbare rechtvaardiging van oordelen. Hij concludeert dat een politiek spelletje een slechte prestatie is in het parlementaire rechtvaardigingsspel, niet te wijten aan het onvermogen om te argumenteren, maar aan de wil om een uit eigen belang voortvloeiend oordeel in de openbaarheid werkelijk te verdedigen.

Daarnaast is er ondermeer aandacht voor 'racisme en Sartres emotietheorie'.

Filosofie & Praktijk, nummer 6, 2006, Uitgeverij Damon, Budel, prijs € 8,50.

Het komende nummer van

Maatschappij & Politiek

verschijnt op 19 maart

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Coen Gelinck, Iris Gerdez, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Gerard van Rossum, Matthijs van Waveren, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Omslagfoto

Studio Koning

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail info@publiek-politiek.nl

(bij onderwerp vermelden t.a.v. redactie M&P)

<http://maatschappijenpolitiek.nl>

Abonnementsprijs M & P

€ 40,75 per jaar, Studenten € 35,30, scholen

en instellingen € 44,90. M & P verschijnt

acht keer per jaar. Losse nummers

€ 5,40 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingmateriaal, indien dit geschiedt zonder winst oogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen op diskette of per e-mail naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

impuls

NIEUW VOOR DE
TWEDE FASE

Impuls Tweede Fase

- Voor het nieuwe examenprogramma
- Gericht op meningsvorming en standpuntbepaling
- Actuele, theoretisch gedegen en prikkelende inhoud
- Variatie via activerende opdrachten en ICT
- Maatwerk voor havo en vwo

Vraag nu een
beoordelingsexemplaar aan:
www.impuls.wolters.nl

 Wolters-Noordhoff
a Wolters Kluwer business